БЕЗАМЕ ВІАШАГІКХЕТАР

ПРАГА, 2 сентябрь. ТАСС-н спец. корр. М. Никитичинен И. Масленниковен хоам бу:

Дешо огІуш а хиина вежарашка долчу советско-чехословацки гІуллакхийн историна юкъегІоргіда КПСС ЦК Хьалхара секретарь, СССР Министрийн Совета Председатель Н. С. Хрущев керте волу советски партийно-правительствени делегаци чехословакин лаьттан тІе хилар. Шакъа а дипломатийн, дот тохадолийташ Советски Союза викалаш социалистически Чехословаке къахьегамхоша цхьана вІашагІбеттабаларах дийза да вийзта дешу. Советско-чехословацки доттагІаллин пхьоагІоник доккха цІей, шин халкъа вошал хьалхьоккхаш йола йоккха демонстраци а хиина дІаьттад уж.

Советски хьаьши тахан дег тІарча безаман тІалдІар Прагана юкъерчу цхьан районе йолча оалхазараш леладеча йоккхача предприяте — «Ксаверов» ихача фабрика болхлошна.

ІуйрийнЯ Н. С. Хрущевн советски партийно-правительствени делегаце членашн КПЧ ЦК Президиума член, ЧССР правительства председатель Йозеф Ленарт, КПЧ ЦК Президиума член, КПЧ ЦК секретарь Иржи Гендрих, кхыбола чехословацки кулгалхой шоашца э болаш, оалхазарийн фабрике бахав.

Столица улицаш тІа хьаьшенашка моаршал телаш бар вэараш къахьегамхой. Царна юкъе ба «ЧКД—Прага» ихача йоккхача машиностроительни комбината а кхыча предприятеи а болхлой. Цар гІоэбаьнна кулгаш лестаду, вежарашка моаршал тел советски халкъага, цуя Коммунистически партега, Н. С. Хрущевга. Пражски улицашкен города йистерча шоссе тІея хьалтеха доаххача транспаранташ тІа яздаьл: «ГІад а даха моаршал лу оаха безача хьаьшашка», «Вахалва Н. С. Хрущев!» «Вежарашка моаршал да Советски Союза викалашка!», «Товлуйла социалистически мехкий цхьоагІо!»

БІаьш нах гулбелар оалхазарийн фабрика кол наІарашка. «Ура» ихаш низ болаш детташ цІогІарч а, чІоагІа детташ тІоараш а, телаш моаршалаш а долаш тІайінар цар Никита Сергеевич Хрущев, советски делегаце членаш, чехословацки кулгалхой. Хьаьшашта духьала вера юрта, хьун, хин боахама министр Иржи Бурман, парте Среднечешски обкома хьалхара секретарь Йозеф Немец, области кхыбола викалаш.

Н. С. Хрущевга а вокх советски хьаьшашка а дІайха моаршал луш къамаьл дир министра И. Бурмана. Нов. Н. С. Хрущев керте а волаш йола советски партийно-правительствени делегаци яр предприяте къахьегамхошта бокъонца дола цІей да, аьлар цо. Никита Сергеевичага, Йозеф Ленартага, кхыча чехословацки кулгалхошка, советски делегаце членашка, Н. П. Хрущевайга, ЧССР Президента сесагага Божена Новотнайга моаршал хоатт пионераша.

Фабрика директора Зденек Гудске предприятета хьажа вех Н. С. Хрущев, оалхазарийн фабрика балхах дувц цо. Фусам-дай хьалха а болаш массайолча отделенега хьаже чакхбоал хьаьши. Советски халкъа викалашка а царна улувреча ихага а массанахьара вІайха моаршалаш хетт фабрика болхлоща. Безаме, сапаргІат доакххаш дола къамаьлаш доладу. Советски партийно-правительствени делегацина керте лаьттачоа хар лоеш а предприяте производствени гІулакхийн болхлой вахарен массе тайпа оагІош.

Фабрика болхлоша, специалисташа Никита Сергеевичаи делегаце членаштен довзийт котама дулх даккхара шоаш доаха толамаш, жоп тел бройлераш кхеяра технологеца, комбинированни доакъараш телаоца, Ірилмазахка баллаца, кхыча мехкий опыт Іомакрча дувзадения долча хаттарашта.

Фабрика клубе советски делегацин Чехословаке кулгалду делелаши предприяте коллективаца вІашагІкхеташ моттиг хилар. Чехословацки новкъосташа ма дарра дийцар шоай предприяти дегІаяра, цуя перспективай хьакъехьа. Дулх доаха оалхазараш кхедеча цу кердача фабрицаш чуйоагІаш дуккхаза вІаштІара нь 10 корпус я. Цхьа кхоабаш 450 эзар кІорни кхоаб укхаза. Укх шера 1,... тоннаш кІезига гІа доацаш оалхазарийн дулх доккхарга фабрико пачхьалкхенга, хІаьта хьатІадоагІача шера 2 100 тоннага кхоачаш доккхарга цо из. Цул совгІа, кхычанна лаьрхІа цхьа миллион совгІа фуь гулду фабрико. Оалхазарийн дулх даккхара дика хьожхамаш даьхад фабрико. Укхаза цхьа килограмм дулх даккхарга юккъера лаьрхІача дІадохийт 3,46 килограмм доакъараш, хІаьта фабрике хьалха лаьттача коллективаша 2,6 килограммага кхоачаш лохдаьд цхьа килограмм дулх даккхарга дІадода доакъар. ХІаране 1,3 килограмм доал долаш хул укхаза 77 дийнахьа хьалкхевь бройлераш.

Н. С. Хрущева советски партийно - правительствени делегаце цІерах фусам-даьшта баркал аьлар предприяти шоашта шерра йовзийтарах. Советски правительствана керте лаьттачо дийцар СССР-е промышленни производствега дарда тІа оалхазарий дулх дуккхагІа даккхара йолча кердача плана хьакъехьа. Цо дІаьхьала дийцар чехословацки доттагІий оалхазарий дулх доакха производствени производство дегІайоалаеча цар хьалхара толамаш дахарах, керда, доккхий толамаш доахалда оаш, аьнна царна лоаца а баьккхар.

Фабрика коллективо советски делегацена делар предприяте болхи цун коллективаа вахари хьахьоккхаш долча суртий альбом. Никита Сергеевича СССР делегаце цІерах фабрика коллективага елар В. И. Ленина скульптурен «В. И. Ленин изобразительни искусстве» яха альбоми. Советски делегацена керте латтачоа делегаце членашен кулгаш лаьар сийлахьча хьаьши Книжка тІа.

«Ксаверов» яхача оалхазарийн фабрикера шоаш дІаболхаш, Н. С. Хрущев цІаьхха а доккха баркал аьлар дукха безаш хьаша тІаэцаш болча фусам-даьшта, къахьегаме керда толамаш доахалла оаш аьнна лоаца баьккхар царна.

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Министрий Советен орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ
1923 ШЕРА ДЕНЗ

107 (3964). | ШоаттІа, 5 сентябрь, 1964 шу | Мах, 2 кап.

СИХДЕ КХАШКАРА БАЛХАШ

* * *

Свекла йовр кхерам ба

Чуэцаш латт тха совхозе шекара свекла, къаьстта дикагІа лел болх кхоалагІча отделене,—йоак «Горец» совхоза херттарча агронома Л. Бабаинца.

Бакъда, кхыдола сурт духьал отт отделенє: 245 гектара тІара свекла чуэцаш ткъаьх гектарийк мара вац.

Оаха хьайолхе а, шоана гучча тайпара, элах латташе а йовра кхерам ба тха свекла,— йоах болхлоша. Машинаш ца хилarax 400 тонн совгІа свекла латт кхай тІа. Шекара заводе хІанзалца 12 тонн свекла мара дІайинзь яц. Эша транспорт хилийтара йовкхо яц совхоза кулгалхоша. Цул совгІа шоашкарча транспортах а бизза пайда эцац отделене. Масала, болх а ца беш латт укхаза дика свеклопогрузеих. Иттех минута машин йотта йиш я цунна. Из ишта доллаше а машин йотташ ши сахьат ха йоаю отделене.

Ишта во латт свекла хьаккхарен из пачхьалкхена дІаяларен гІулакх цхьоалагІча отделене а 3-ча сентябрга кхаччалца 14 гектара тІара мара чуйинаац укхаза шекара свекла. 205 гектар гаргга свекла я отделене хІинзчул тІехьагІа чуэца езаш, 135 тонн свекла латт кхай тІа, заводе дІачуеннар 19 тонн мара яц. Транспортах лерттІа пайда эцац укхаза а. Масала, Грозверча № 3 йолча АТХ-а шофер вов. Гезуев шин сахьата лаьттар свекла тІаетта ца йоалаш. Цул совгІа свекла оза тараза тІа веча весовщик ца хилар бахьан долаш дизза сахьат даьккхар цо.

ХІаьта совхоза шоллагІча отделене свекла чуэца а болабеннабац.

З. ГЕЛИСХАНОВ
тха собкорр.

ЧУЭЦЦАШЕХЬА ДІАЛУ

Шаьла производствени управлене XX-ча партсъезда цІерахча колхозе 250 гектара тІа хьалкхеьнй шекара свекла. Дукха къахийгад свекла хьувкъе гІерташ К. Сатбаевен М. Висултановен кулгалдеча механизировании звенной членаша.

Зехьа довнзар свекла кхоерашо хьийга къа. Массехк де даьннад колхозе шекара свекла чуэца йолаь. Юххьанца деиз смени нормаш тІеххоачашъеш ва комбайнер-тракторист вола І. Ломалиев. ШІаккха а юха ца соцаш болх бу цун агрегато.

Хьагулъешше а цІенъю шекара свекла, цІенъяь йоаллаце Шаьларча шекара заводе дІайохьийт из. Дикача сортах а лоархІаш дІайийю заводо из маьхера культура.

З. ИСАЕВ.

СИХАГІА КИЙЧЛЕ ХЬАЖКІАШ ЧУЭЦА

БІАЬ итт эзар гектар я укх шера Нохч-ГІалгІайчен юрта боахама къахьегамхой чуэца еза хьажкІаш. Дика хьийкъай уж дуккхагІдолча боахамашка. Хьу саина латт хьажкІа Наьсарен, Сунженски, Урус-Мартана, кхыча управленей колхозийн совхозийн кхашка. Къаьстта дика я уж гІулакх дика даьча хиш дехкача лаьтташка, Кубанерча хьажкІаш лелаеча Первицке технологех болх бечча звеной кхашка.

Алхха Іалама хьалаш дика хилар дац укх шера республика кхашка хьажкІаш дика хилара бахьан, цуя керттера бахьан да КПСС ЦК декабрьски (1963 ш.) февральски (1964 ш.) Пленумаша деташ уроттадаь болча колхозоша, совхозийн болхлоша, специалисташа шоай хьинар ца кходеш къахьегар. Бокъонца карверзаеш латт хІанз вай колхозашкен совхозашкен из лоархІаме культура кхеяра керда технологи.

Нагахь саина цхьа-кха шу хьалха колхозийн совхозийн кхашка хьажкІаш кхельраш бІарчача аьхки корта хьал ца айбеш целаш детташ баьлка дуккагІча даьхье мехкарий а болаш бола кхалнах хинабаде, сІанз механизатораш ба хьажкІай кхашта доал дераш. 60 звено я республике кубанций прогрессивни технологеца кулгаца болх а ца беш хьажкІаш кхееш, кхыча звеной кхашта юкъе а наггахьа мара балац хІанз цел.

Сихбенна ялатийна йийна хьажкІаш чуэцара кийчо еш боаж укх деношка колхозийн совхозийн механизатораш. ХьажкІаш чуэцача ерригача комбайнашка хьожаш, царех ехараш тоаеш, агрегаташ вІашагІйохкаш, уж лелаергйола нах белгалбеш ба уж хІана. Ишта кийчъю цар транспортни средствеш, инвентарь, кхы эшараш. Чуйинна хьажкІаш чуэцара планаш уттаеш, графикаш вІаштІехьйоахаш боаж специалисташ.

Дукха боахамаш да вай уж балхаш хІанале даьдаьнна а. ХьажкІаш кхаччашехьа а уж чуэца арабоала кийча ба цар механизатораш. Сихбенна силосе йийна хьажкІаш хьокхаш, кхы балхаш деш ба уж хІана. ХьажкІаш дика хиларах шоротта силос кийчъе йиш йолаш да укх шера республика боахамаш. Цудухьа доаханна меттел хьакхарчашта, жеяи, коа тІарча оалхазарашта а кийчъю цар, из.

Дукха ха ялалехьа кхашка араяргья «херсонцаш». Дукха хьажкІаш механизмашца чуйицар вай дІадахача шера. Цхьадолча кхашка а комбайнаша йита хьажкІаш хьалохьаеш а мара бацар кулгаца болх. Дуккхача комбайнераша нишша-кхоккха норма йоаккхар совхка «ККХ-3» яхача комбайнаца. Ерригача республике цІи дІахезар ший комбайнаца дийнахьа 10—12 гектара тІара хьажкІаш чуэцаш хиначча «Самашкински» совхоза механизатора А. Дадаева, ишта дика ка йоалаш къахийгар ТІой-Юртарча Хадзиева, кхыбараш. Укх шера а хургба ишта къахьегаш комбайнераш. Хьалха лаьттача механизаторий опытах пайда эца беза деррига боахамашка.

Соахкарчул дуккхагІа я укх шера республика хьажкІаш чуэца комбайнаш. Соахкарчул дуккхагІа чуэца еза укх шера хьажкІаш механизмашца.

Юрта боахама продукташ яхарен кийчъярен министерство, хин боахамен хиш дехка лаьтташ леладуя министерство, производствени управленеш, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, колхозийн совхозийн кулгалхой декхарийла ба техникаах бокъонца пайда эцаре шерра социалистически яхь йоарже, берриге колхозойн совхозийн болхлойн хьажкІаш чуэца арабаха, хьажкІаш чеккха чуйица яха а пачхьалкхен заданеш хана хьалха кхоачашъе а.

ХІара боахаме хила еза хьажкІаш чуэцача хана оттаь производствени план. ХІара болх ший хеннахьа чакхбоаккхаргболаш цу хана деш доле деррига балхаш хила деза цу плана тІа белгалдаьха.

Юрта боахама продукташ яхарен кийчъярен Министерствас, производствени управленеша колхозийн совхозийн кулгалхошка дицдалийта йиш яц механизмашца а кулгаца а хьажкІаш чуэца езараш нах хилар. Цар декхар да хьажкІаш чуэцаш боахка нах дикагІа къахьега а хьажкІаш дуккхагІа яха а гІертаргболаш балхацара цар материальни безам совбаргбола гІулакх дар.

Ялатийка йийна хьажкІаш чуэца йоаяла дукха хе йиса яц. Уж чуэцара кийчо ешше а сихде деза кхы балхаш. ЧІоагІа терким тІабахийта беза силос кийчъяра гІулакх сихдара. Мукъа йола ерриге чархаш йола трактораш, транспорт силос дІаозаши ерригa силосни комбайнаш из хьокхаши хургйола гІулакх вІаштІехьдаккха деза хІара боахаме.

ХьажкІаш ханнахьа чуйица яхара а уж чуэцача механизмаша бокъонца болх бергбола хьалаш хьадара а бокхa бехктокхам тІаьлатт «Сельхозтехника» республикански объединене специалисташтен цун моттигашкарча отделенештен. Цар декхар да хІара колхозен совхозен хьажкІаш чуэцаш йоахкеча агрегаташта тІехьа лелаш кхоачамхилал запасни оатхалаш а йолаш йола ремонтни мастерски хилийтар. «Сельхозтехника», производствени управленей специалисташ, колхозийн совхозийн механикаш даима кхашка хила беза, механизатораштa техникax бокъонца пайда эца новкъостал а деш.

Іалаьмите дукха хьажкІа гІоргьа укх шера хлебопродукта управлене пунктaшка. ХІара пункто дийнахь а бус а болх бергбола гІулакх вІаштІехьдаккхар — из да цу управлене болхлошта хьалхашка латта керттера декхар. Берриге низ тІабахийта беза хьаккхухьача хьажкІашта хиннахьа бокъонца анализ яран машинаш сихха йоассаяри.

Дика къахьийгад республикерча колхозашен совхозий болхлошен хьажкІаш кхееш. Цар декхар да уж ханнахьа чуэцар, пачхьалкхен заданеш сихха кхоачашъяр.

ШУН ДЕКХАР, ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАШ

ХЬАЙБАЙ продукташ совъяхаре эгара дикагІа ежаи ха я хьайбаш леладерашта. Доакъараш шортта кийчарой хьайбашта лерттІа гІулакх доаттадарой торо хилийтар дикагІча шурий-товарни фермашка хьайбай продуктивность дика лакхъея пачхьалкхенга шура, дулх, фуаш доккхара ах шера план сийлеица кхоачашъея.

Балха дика хьокхем гойташ ба Сунженски производствени управлене хьайбаш леладераш. Шелковски производствени управлене «Красный пахарь» яхача, Наьсарен управлене «Кавказ» яхача, Грозненски управлене «Новый быть» яхача, І Мая цІерахча колхозайн № 1 йолча шурийн «Лермонтовский» совхозийн фермай болхлоша.

Из бахьан долаш республико кхоачашъяц шура, фуаш, тха доккхара план.

Къаьстта во кхоачашду пачхьалкхена шура дІаялара дола шоай декхар Наьсарен, Урус-Мартана, Шаьла управленеша.

СВОДКА

Пачхьалкхенга хьайбай продукташ доккхара шера план цхьоалагІча сентябрага кхаччалца кхоачашъяра хьакъехьа

Производствени управлене	Шура	Дулх	Фуаш	Тха
	Шера плане проценташ			
Сунженски	76	61	92	94
Советски	75	36	62	41
Наурски	71	69	51	78
Ножай-Юрта	70	59	30	37
Шелковски	65	72	66	62
Грозненски	65	44	89	66
Ведана	60	76	49	61
Шаьла	60	45	56	61
Урус-Мартана	57	80	46	66
Наьсарен	56	54	56	69
Республике гІолла	65	56	72	77

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

№ 198

г. Москва, 1964 шера 3 сентябрь.

ГІулакх дара оттаь ханаш яьха баьнна тІема гІулакхаш тІара нах СССР Герзашцарча Низашкара дІабахара хьакъехьа а аргІанна боагІараш бокъонца дола тІема гІулакх де тІахьехара хьакъехьа а.

Массава а тІема гІулакх де декхарийла веш долча законага хьежжа аз ПРИКАЗ ЛУ:

1. Бокъонца дола тІема гІулакх дара законе оттаьча ханашка гІулакх де баьнна салтий, матросаш, сержанташ, старшинаш Советски Эскара, ТІема-Форда Флота, доапина йистерчен чухьарчен бІуний мугІарашкара дІа а баьха запасе бахийта.

2. Укх приказа І-ча пункте белгалбаьха, тІема гІулакх де баьнна нах дІабахарца дувзаденна Советски Эскаре, ТІема-Форда Флоте, доазонна йистерчен чурчен бІунашка бокъонца тІема гІулакх дара тІахьехалба льгота бокъо йолцаши тІахьехамах ха тІехьалкхханзен бола 1945 шера баь гражданаш а хІаьта ишта шоай ханара нах бокъонца дола тІема гІулакхаш деш а болаш тІахьехамах мукъа бита ханаш чакхъьиен тІехьеха ханаш йолаш бола гражданаш а.

3. Приказ дІаккхайкадолда ерригача батареяшка, роташка, эскадрильяшка, кемаш тІа.

СССР оборона министр
Советски Союза Маршал
Р. МАЛИНОВСКИЙ.

Забайкалье аренашка

Машиннаьхьашта автомобилий вакъашкия гаьйа. Байкала дехьарча аренашка, улл Хора-Шибир яха юрт. Перевод йича «ушал йола Іаьржа хьу» ихкага да из. Цхьабакъда, цу цІера хІанз ший из маІан дайнад. Вахаро кхы тайпа цІи еннай Агински Бурятски къамий округерча цу сий долча миІнига. Цуя цІи я — «Ирээ».

Юртара Кирова цІерах йола колхоз — округерча дІаьхегІа дика боахамех ца. Цун я миллионний доходаш. Іалаьмите дукха тха Іулаш, чІоагІа хьийкъа кхаташ.

Юрта я тай техча санна кийса шера улицаш, дика кийчъаь гостиница, культура ЦІа, берий комбинат — ерригаш дагаръаь а вергаш. Керда баха хайшача наха хьалдаь баьха-дика 500 цІа.

Воккхача колхозни дезала юкъе къахьегаш ба пхийтта къамах боле нах — буряташи эрсий, украинцаш а белорусаш а, чувашаши татараши, башкираш а нохчий а, гуржий эрмалой. Цхьа бахьан доацаш яц улицех техка цІераш: Байкальски, Октябрьски, Баргузински улицашта тела я Запорожски, Калмыцки...

Колхоза правлене заседане дуваал шоа гІулакхаши планаше юкъа кьмиа гергача истола гоннахьа Іохоя лакхера образовани йола 30 специалист. Юртарча больнице городе санна медицински новкъостал а дарба а дергда шоана. Юрта уза письмош Іодешал оаш. ХІаране тІа деш декхар да колхозе дІаэца яхаш.

Коммунистически къахьегама коллектив яха сийдехьа цІи яккхар дукха къовсам лоаттабеш а артель. Хозе, хьаьнала къахьегаш бах дуккхача къамех латта дезал. Массанена а дагалаттар вай да — шоай юрт кхы а йІаьхегІен хозагІен хулийтадар!

СУРТА ТІА: кхоазткъа эзар устагІа юкъе болча колхоза жа Іулех цаь. ХІара бІаь жийна тІехьа 113 Іаьхар, хІара хьайбанна тІера йиь килограмм совгІа тха—ишта бе дикагІа волча жа Іуя коммуниста Албажинов Рабдане Іул тІара хьоихаш; ІуйрийнЯ Савченко дезала юкъе. Завтрак дна наьначул тІехьагІа гараже гІоргьа Алексей, Ирина [illegible] дІаьта Дзюлочна берий беш (дехьарча сурт).

ТАСС фотохроника.

ХЬАЖКІАШ ЛЕЛАЕРИЙН МЕЛИОРАТОРИЙН ЕРРИГСОЮЗНИ СОВЕЩАНИ

ХИЙ ДЕХКАЧА ЛАЬТТА КХЕЮ ХЬАЖКІАШ—ИЗ ДА ДУЛХИ ШУРЕИ

ОРДЖОНИКИДЗЕ, 2 сентябрь. (ТАСС-а СПЕЦ. КОРР). Мехкарча хьажкІаш лелаерий йоакха совет дІахо болх беш я Ерригсоюзни совещане дакъа лоацараша дувца хиш дехкача лаьтташ тІа кхею хьажкІаш дуккагІа хилийтара ларда тІа юрта боахама интенсификаци специализаци ярах дола лоархІамеригдешаш.

Цу тайпара специализаци гІойледагІа хиларах тешаш дийцар Ленина цІерахча адыгейски колхоза председателя А. К. Беданокова. Боахамо шоаза дуккагІа хулийт хиш дехка лаьтташ, дулха-шурий хьайбаш доладара никъ лоац. Даьча лоархІамаша хьахьокх, хиш дехкача лаьтташ тІа кхеьча хьажкІех дуккхача силосаца хьайбаш дуккагІа кхаьбаро ялатийна лаьрхІа уж кхеро дучул дикка дуккагІа экономически эффект луш хилар. Хиш дехкача лаьттан хІара гектара тІара боала цІена пайда шоаза кІаьа хилаш аьнна дуккагІа хургба. ХІаьта хий дехка сеть хьалъеш дІадахар цхьан шера юхаметтаоттаргда.

Хий дехкарах боала пайда хьахьокхаш йола дика цифраш йоалайер ше къамаьл деш Казахстана Панфиловски производствени управлене начальника К. Б. Исламова. Хиш дехкача лаьтташа хьажкІаш дІае доладеннача боахамаша ялазза хІана дьаьккхадаш ьнна дуккагІа хьаькхад дулх, хІаьта укх шера пачхьалкхенга доккхарга 16 эзар 400 тонн безамен устагІали дулх.

Хиш дехкача лаьтташка хьажкІаш дуккагІа дІаерам цун хьувкъам лаххбаран йолча йоадхйча планех дийцар РСФСР-ера Украинан Госземводхозий кулгалхоша К. С. Корнеевен Н. А. Гарпузаск. Керда ирригационни системаш бола бе йоалаллийтара няесса цу республикашка хий дехкара шерра пайда эцаргба моттигерча тоттолеи Іамарчехь.

Мехка тайп-тайпарча зонашка хий дехка хьажкІаш кхеяра йола рекомендацеш луш къамаьлаш дир Къилбаседа-ХІирий опытно - мелиоративни станце директора, юртбоахама Іилмай доктора А. Б. Саламова, хьайбаш леладара гІулакхчлеша йолча Ерригсоюзни института воккхагІа волча Іилман болхлочо А. Н. Девятнова, гидротехникан мелиораци Къулбехьен Іилма-тохкама института хий дехкара техника отдела заведующе Д. А. Штокалова, кхыболча Іилман викалаша.

Совещане дакъа лоацараш хьажар Къилбаседа-ХІирий массийн республикански опытно - мелиоративни станцей хьаькІашка.

Партийни вахар

КХАЛНАХИ ДЫИ

Шайх тайпа сар тІехьагІа болчохьа караверзавора дукха нохчашна цуьнца геттара Іымерза хуьлла бола ды дукхача хана ден жималсага къизагІа а бирсагІе а бола моастагІа ва. Дерригa дынаш кхалкаг ца лоархІаш да, хІаьта цхьаьдараш цуьнца моастагІал лоацаш а да. Кхалсаг хоастош лоаца дешаш да жуганий молитвенника тІа: «Хоастам ба хьона, ва хьаьла, Іа сох кхалсаг ца даь, аьнна цу тІа. МаІача сага тІоцнах кхалсаг дьахкеллай аьнна кинаьза легенда, библейски шейкана дяньхьача кхалсаг Іото-Іеш бола стихаша, Іарбий легендаша, хьархІа партвошнача дукхана му хайнарча кхыдараша хьехьоах деррига дынаш цхьа бирт болаш кхалсаг Іото Іо гІертар. 2000 шера кхалкаьха правовой, экономически бокъонаш телхаьр тойса лоархІаш хьабоагІа кераста да а.

Кхы а кожкагІа Іазат тІалоаттадаьх кхалсага маІача сагрх аьла е маш кхалсага цхьакаха бокъо ца хилар хьалхедоахка болча бусалба дыно. Кхалсаг маІача сага доалахьа я йоах хьорІа тІа.

Нахах а обществах а къоастаьва бусалба кхалсага вахар геттара хала хиннад. Кхалсаг маІача сага лай лоархІаш доал гІулакх долам хьабоалабаллалехьа тахьа хьалха дена чьаоагІаш да, ма патриархальни гІулакх нелаша кьорІа тІа кхы а мІоагІаьд. Ший паспорт хила бокъо а йоацаш кхалсаг маьре паспорта тІа дІаяьаш хилара а хьахьоах Іаьлалиа а цун бокъо ца хилар.

Правова гІулакхашка диллача а геттара бокъонаш тийда хиннай кхалсаг. Бовхам беньаш шин кхалсага дош дола хинна да цхьан маІача сага яьнна да хьорІа тІа. Шин кхалсаген цхьан маІача саген тешал цхьаьнара лоархІ шарІий суда.

Бусалба кхалсага бокъо геттара халача хьала тІа йоакхаш хиннад дукха истий вкувлар, кхенза йола кхалсаг маьре дІаялар, урдош вахар, общественни вахаре цакъа дале кхалнаьха бокъо ца елар.

Октябрьски социалистически революци хилалехьа дукха хьалха дена революцена кхалнах тІехьа баха, дукхача бІаьшераша тІадаьттача Іазапа уж мукъабаха йолаенний В. И. Ленина керте латта Коммунистически парти.

МаІача нахаца цхьана паччахьан дукьала лоаттабаьча къовсаме дакъа лаьца, революционни падоле яхерама кІаллаьтта бола, нерда общество хьалхара дахаре лоацаш мугІаьра йола коммунистеш, валиъа бокъонца бола мехкарий хьалхаьбаьд партеш. Граждански тІема лелача ераацна Сийлахь-боккхача Октябра чотало хьаллаттайнд цар. Советски къона пачхьалкхе кьаьача хьинаре дакъа лоацаш хилар уж. Роза Люксембург, Клара Цеткин, Н. К. Крупская, М. И. Ульянова, Е. Д. Стасова, кхыбараш санна бола гІорбаьнара деттелашо Іалашмате дахкха баькъа лаьнах дунен кхалкъашта мехкарча пролетарски боламе.

Мехкарча беррагача ихалинна наьйсса граждански тІема шерашка белогвардейкашта дукхала лоаттабаьча къоасаме маІача саго уллув хьалхарча юкъерге йа а этта тІом беш хилар нахчийн гІалгІайн кхалнах. Цал тІом бераша даа хІама, хий, патронаш тІакхинхьар, деарахой човнаш йийхар, боабаьча хай, пежарий, шоай морой котаметтахІа а утташ тІом баьб. Царех я революце къизача моастагІашца бьбча тІем тІа йийна Арсанова ПьатІамат. 1919-ча шера ГІойтІа хинача тІема доакъашхо Долобаева Сержат. Доликха-Юрта хинача тІема доакъашхо Ужахова Кабя, дукха кхыбараш.

Советски Іаьдал эттача хьалхарча деношка дена маІача сага нийсса кхалсага бокъо ялара доккхий балкаш де йолаелар Нохч-ГІалгІайчен партийни организацеш. Исторически лоацача ханашка из декхар кхоачашдара боккхача лоархІаме дар цу доккхача гІулакха юкъе кхалнаха шоаш дакъа лацар.

Женотделий делегаткай хьинаре гІулакхаш, къахьегача кхалнахацара цар бувзам, дІаяхача замах юхедисача вона гІулакхех нохчийн гІалгІайн кхалнах мукъабахара боккхача лоархІаме хиларах лаьца дукха масалаш доаладе йиш я. Нохч-ГІалгІайчене Советски Іаьдал чІоагІдара чакхъаьхача мероприятешка хьинаре дакъа лаьцар Доскоева Тамарас. ХІанз а дІаяхача замах юхедисача зуламерча гІулакхашца хьинаре къовсам лоаттабу цо. пахадаш кхалнаха юкъе бола бу, уж дына бовдонах мукъабахара хьинар, ниэ кхобаш. Наьсарен районе гІалгІай кхача кхалнахах йола актива хьалхара вІашагІъеллай Доскоева Тамарас. Цу активе вяла дакъа лоацаш яр Баркинхоева Кьися, Оздоева Наси, Костоева Нейба, Мальсагова Гошарчап, Цечоева Лиза, дукхаа кхыбараш. Цечоева Лиза санна бола нарех цхьабааш кулакий, чоллай карах байра.

Къонача энтузиасташ М. Арсанукаевас, Ф. Тамбиевас, Н. Укуровас, Батукаевас, кхычар шоай лоІамагІа Нохч-ГІалгІайчен юрташка а учаш ликпункташ хьа а еллаш нана дешар Іомадора.

Цу шерашка кхалнах культурни дегІабахкара, общественнопайданерча вахаре уж юкъеозара доккха новкъостал деш хилар Нохчашкахьа кхалнаха юкъерчи балха заведующи хинна А. В. Пестова, ГІалгІашкахьа—Е. Н. Базоркина, дикагІайоа активистка-коммунистка Чентиева Зелихан, дукхаа кхыбараш. Эттаро гІалгІарча ловнам районашка вяла уж. Ловман кхалнах культурни тІаьзара практически гІо дир, уж дына боадорах мукъабахара доккхий балкаш дир цар.

Советски Іаьдал эттача хьалхарча шерашка школаш ликпункташи хьаелдара помещенеш ца тоьадие бола дерттІа хьа ца булуш йола халонаш тІаьттар хилкъа образоване организаш. Бахача нахьа квартирашка из болх бе безаш хилар, кІаьта цхьайолча моттигашка маьждигашка а. Маьждигашка ликпункташ цхьаро кхерсеник моастагІий кхы а чІоагІагІа дукьал боахар Советски Іаьдало еча мероприятешта. Уж массаза юстара е тетташ цу хьалхарча шерашка хьехархой болх бе нхар нохчийн гІалгІайн мехкарий. Масала, 1920-ча шера Наьсарен района Яндаренча маьждиге чу хьайназ цар цхьа класс йола школа. Цу школе хьалхара хьехархо а цуьн заведующий а хилар Владикавказски Ольгинска кхалнаьха гимназе яьнна хинна Албакова Лиза. Цу районерча БурокІалхарча маьждиге хьужарен хьайийлар из санна цхьаьна школа. Укхаза болх беш хилар мехкарий Мальсагова Фатима, Жанетта Хантыгова (Эвлиева). Шоай педагогически болх барал совгІа советски школа толашагІа хиларах, деша ра йийгаш юкъеозарах лаьца боккха болх бе бийзар къонача хьехархой.

Советски Іаьдал эттача хьалхарча шерашка вай мехкара кхалнах, цу даьхе нохчийн гІалгІайн кхалнах а болаш коммунистически общество хьалхара бизза бола доакъашхой а хинна дІаэттаб. Общества сий дола, ела, ший дезала юкъе цхьаьтарра бокъо бола член хиннай кхалсагах. Тамаш е езаш дац Іилма-технически, боахамий, культурни гІулакхашка дакъача доккхийча толамашта нийсаш дола хІакхаьа замах юхедиса зуламерча хІамаш къьаьтта а вай сийдарча вахарча тарлуш ца хилар.

Уж юкъедисараш хьаллоатталу тайп-тайпарча дына толбашо, цу дакъе мурдий толбаша я лоаттадаш. Цар Іоткъама кІал республика цхьайолча моттигашка хьахинний кхалнаьха дыка группаш. Масала, Грозненски района Виноградни яхача юрта совхже яр Кунта-Хьажий толбах йола 30 кхалсаг чуйоагІаш йола цхьа группа. Кунта-Хьажий, БатІал-Хьажий, кхычар толбах баршаш геттара чІоагІа лелаяу дІаяхака замах юхедиса гІулакхаш. Селла кхалсага сий лохдеш дола урдув доахилга хьаллоаш, кхалнах школашка деша, лекцешка, кино, концерташка, клубашка яхара духьала агитаци ю цар. Шоашта ладогІа, шоай Іоткъама кІалхара бовла бенна мехкарий воча оагІорахьа бууш, кІаьта цхьайолча зана къиза этта а ете. Духхьала дынка толбай Іоткъам бахьан долаш деппара хьаьол лакхерча классашка деша агІа цхьайола йийгаш. Кхалахьа маьре ухийташ моттигаш а я. Шаьла района Аллерой ячача юртарча Б. Тумхалжиева 14 шу лаьнка мара йенца йийг йоалайир. Дукха ха ялалехьа цуьна кІоралйир из. Ший 28 шу долача хана кхо сесаг йита а йита йхьаагІъялйаалаьд цо. Цу юртара кхоалагІа классера дешарха Баймутгиевева Іайшет маьре яхийтар. Уж тайпа гІулакхаш ца кхача моттигашка а.

Цу фанташа хьахьоах дына Іоткъама духьала, шоай бокъонаш бахьанне цхьаболча кхалнахера эсала къовсам лоаттабеш хилар. Кхийна боацарий брак, урдув, дукха истий кхувлар, кхыдараш вай советски вахаре дукха нийсалу яц. Цу тІехьадисача гІулакхашца лира къовсам лоаттабу партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша, общественно. Уж гІулакхаш дІадахара эггара хьалха оарцаІбала безза кхалнах шоаш а.

Я. ДЖАМБУЛАТОВА,
Нохч-ГІалгІай истори, мотта, литература Іилма-талхама институте йоккхагІа бола Іилман болхло.

СОВГІАТАШ ДІАДЕННАД

Хоаш долча тайнара, укх шера 12 июле вай республика столице Грозне хилар ДОСААФ республикански комитетом СССР В. П. Чкалова цІерахча Центральни авиационни клуби отрядаь доккха авиационно - спортивни цІей.

Цу цІейна юкъа дакъа лоацаш хилар дукха летчикаш, парашютисташ. ДОСААФ республикански комитета тайп-тайпара спорт лелаеш бола нах. СССР В. П. Чкалова цІерахча Центральни авиационни клуберa венавар 76 спорта мастер, Европа, СССР, дунен дуккхаза бола рекордсменаш.

ЦІейга хьажа венавар 150 эзар совгІа саг.

ЦІей даш авиационни упражненеш къаьстта дика яьчарна Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамоташ елар.

Укх деношка ше Москве волаш Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатела ноа. И. А. Алмазова СССР В. П. Чкалова цІерахча Центральни авиационни клубе торжественни хьало дІаелар уж грамоташ хьожальчарна — Советски Союза Турпала полковника Е. Н. Степановен СССР спорта мастера инженера Шахина Розалия Михайловнайнеа. Ше совгІаташ дІалуш ноа. Алмазова боккха довца баькхар царна спорте дІахо йодача хана кхы а доккхагІа толамаш дахар лоаш.

Ноа. Алмазова гулбеннарашта дийцар республика къахьегамхоша дакъача къахьегама сий долча гІулакхех.

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо СССР В. П. Чкалова цІерахча Центральни авиационни клуба Сийлен грамоташ дІаяннa цуш цун начальника ноа. В. М. Шулакова доккха баркал аьлар ноа. И. А. Алмазовна, Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума, КПСС Нохч-ГІалгІай обкома цар цу клуба мастерийн рекордсменийн доккха сий ларах, цар гонзала дика мах барах.

ТІехьара къамаьл даьча СССР ДОСААФ Центральни Комитета председатела заместитель инарал - лейтенанта ноа. Щатилова Оборонни Общества Центральни Комитета, дукха нах юкъе болта патриотически Общества цІерах дег чура баркал аьлар ноа. Алмазовна а республика беррагача къахьегамхоита а.

С. КОСТОЕВ.

Сурта тІа: Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель ноа. И. А. Алмазов грамоташ дІалуш ва. Римске сурт.

ЯЛАТАШ ДІАДУВ

Бенниевцаме декхараш лаьтта комплексни бригадана хьалхашка, Хаинахьа а дика а зяба яха, гурахьа дув ялаташ дІаде дева тха. Йз бола беш нии агрегат я. «ДТ-54» яхача кхаъ тракторе шин сменах болх бу, сменин нормаш тІехкхоачашъю цар. Масала, боккхагІйолча трактористаша Лупырев Иванен Бац Юрен дийнахьа 20—22 гектар лаьтта оах, норма 11,9 гектар мара йоацача.

Къахьегама орсарле кхы а лаккхагІа йолаш къахьег трактириста Москаленко Николая, дийнахьа 12—13 гектар лаьтта оах цо. Гурахьа кІа дІаде дева 425 гектар лаьтта лыха дахьнад тхо.

ДоакъарийнА лаьрхІа бола мукх дІабера яштта яха а аьха, тоадаь Іоалилад оаха 375 гектар лаьтта. Цу майдан тІа мукх дІабуш цу агрегат я хІанз.

Дика хІетаду тха бригада механизатораша хиш дехкача лаьттащ дІа ялаташ дикагІа хулга. Цудухьа сихача томпашца 100 гектар йолча майдан тІа хий дудлеш да тхо. Ялх сага ва из лоархІамера гІулакх чакхдоаккхаш. Дийнахьа 4—5 гектара тІа хий дула цар, хІара гектара тІа 2500 кубически метр хий дІа а кхоачийташ. Довнии бусен тІаух хий кхацна.

В. ЗАМАРИХИН,
Наурски производственни управлене «ЦІе байракх» яхача колхоза шолагІча бригада учетчик.

Нефтемаслозаводе...

Сийлахь-боккхача Октябрьски революце 47 шу дузача денна сийленца накъа влара къахьегама вахте а этта хьинаре къахьегаш а Грозненски нефтемаслозавода Башин Борина кулгалду № 17 йолча установка коллектив. Коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеча установка технологаша сентябрь бетта хьалхарча денношка кхоачашъьный валови продукци арахецара нйс бетта план. ИттлагІча бетта чотах хІакхалехьа арахийца продукци эзараш тоннаш я.

Октябра дезача денга кхачалехьа пхьайтта бетта валовни продукци арахецара план кхоачашъе лерхІ установка технологаша. Хьалхаща латта декхараш толамца кхоачашдара хьинар кхо це деш къахьегаш а боккхагІболча операторашa Семенихин Ивана, Венченко Галинас, иштта кхычар кулгалду сменаш.

В. ДОТМАРЗИЕВ.

Йоккхо а тайп-тайпарча къамех болча нахах оьсех, нохчех, гІалгІаех, кхыбарех латташ а я тха установка коллектив. Безаме, Іымерза бу оаха болх. Цудухьа балха тІа толамаш доах оаха.

Ер шу тхона вог гІоза шу хиннад. Даьм план тІехкхоачашъаш хьадаргІа тхо. БархІ бетта плани 105,6 процент кхоачашъьный. Белгалбаьнна къа дика хьийгар ше. Мерудов Бориса, Марушко Ивана, Галиулин Бориса, кхычар.

ХІанз хьатІадовгІача Сийлахь-боккхача Октябра 47 шу дизара дезача ден сийна денахий декхараш тІа а къахьегаш я тха коллектив.

Хь.-Б. ГИРЕЕВ,
Грозненски нефтемаслозавода № 16 йолча установка оператор.

ХЬАЛХА ЛАТТА ЮРТИЙ СОВЕТАШ

Хьалхарча ах шера юртий Советаша лелаьхча социалистически яхьа итогаш йийцай Нохч-ГІалгІай Министрий Советои облсовпрофа президиумо. Котъьынарг лаьрхІай Сунженски района Орджоникидзевски станицин Совет (исполкома председатель ноа. Тюрикова). Цуьна яьожаьй кара кара тела ЦІе байракх ахчан хьалхара премии.

ШоалагІа моттиг а ахчан премии а еннай Наьсарен-Вовхале юрта Совета (исполкома председатель ноа. Эстоев), ахчан премии а луш, кхоалагІа моттиг еннай Шаьла района Белгатой юрта Совета (исполкома председатель ноа. Абзаилов).

Белгалдаьккхад укх юртий Советаша дика болх бь хилар: Грозненски района Кень-Юрта, Ведана района Махката, Урус-Мартана района Іалхан-Юрта, Советски района ХалкІелой, Ножай-Юрта района ДаьттакІеи.

ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГ

Доакъарийна лаьрхІа 460 гектара тІа мукх дІабийна баьнаб Шелковски производственни управлене «Красный пахарь» яхача колхоза механизатораш. БорхІ агрегат яр укхаза ца болх беш.

Хиш дежа лаьтташ оахаш а дерттІа тоадеш а ба колхозе. Культураш чуйиачуя тІехьагІа йиса юкнашк чІогІаши лаьтта оахача хана дикагІа кІоагІортйоаш лущильникаш яха болабелар механизатораш Н. Ерохин, А. Тамирсултанов, С. Солевецi, Ф. Наумов.

Аьхача лаьтта массаха баьккхар трактористаша И. Столбовойс, Л. Захаров, кхычар. «Безостая-1» яхача сортах дола кІа дІаде болабелар механизаторещ Г. Алимов, В. Ерохин, Н. Алтаев, М. Санин. Дени тІехкхоачашъе цар шоай сменин нормаш. 250 гектар совгІа кІа дІадийнад цар.

М. ТКАЧЕНКО.

ФОТОИНФОРМАЦИ

ДАГЕСТАНСКИ АССР. Избербашски электротермически оборудоване заводо ший продукци кхо бІаь совгІа адресах Иране, Польше, ОАР, Югославе, дІаухийт. Из йода Гане, Инде, кхычи мехкашка.

СУРТА ТІА: Юхерче Меллбоалеаи Африкан мехкашта яхьийта лаьрхІа закана ю шифраш.

Р. Дина сурт.

* * *

ЛЕНИНГРАД. 22 меяжа ухкйт ший продукци «Электроаппарат» яхача завода коллективо. ХІанз предприяте кийчъю воздушни масляной выключателаш а Инде энергетически объекташта кхыйола высоковольтни аппаратура.

Тропически полса болх бергбелаш кийчъяь кургаь аппаратура.

СУРТА ТІА: инженер Козлов Валерий (аьттехьа) электромонтажник Печугин Марка 110 эзар вольт ияя лаьрхІа воздушни выключатель тоадаш бе кийчъеш ба.

И. Федотова сурт.
ТАСС-а фотохроника.

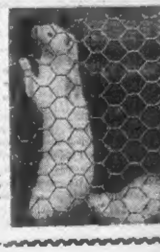

МОСКОВСКИ ОБЛАСТЬ. Советски Союза доазонел гаьнна бохьа йоазаш а оакхарий дедадеча Пушкински совхоза продукци. Дунеи тІарча дукхача мехкаша йідача бехкех совнагІа. Из вай мехка, Польша, Чехословакия, Германска Демократически республика, Китае оакхарий дедадеча совхозашта тел норка, песца, ильоагалий, собола хІоригаш.

Планаш совгІа яьккхача продукцех совхоза укх шера эзаргбола пайда хетаргахьа яьча 117,800 сом совгІа кургба.

СУРТАШ ТІА: аьккехьа — ветеринари лор В. К. Олефир песцага хьожаш воаал. Аьттехьа — Вольер чура норкаш.

Б. Трепетова сурт.
ТАСС-а фотохроника.

КАГИРХОША ХЬАЖКІАШ ХЬУВКЪАЕРГЬЯ

Йоккхача майдашка механизированни хьесапе хьажкІаш хьалхьеелга лоархІаме гІулакх а хиччена дІаэттад юрташкарча кагирхошта. Укх шера цу хьакъехьара хаавам болаш доле дяхкараш оттадаь цар шоашта къалхошка. Ялта лаьрхІа 63700 гектарe сислоса 20480 гектари хьажкІаш хьалкхее хош дениад кагирхоша.

Яхьа баьнача кагирхоша лаьрхІах хІара гектара тІара 46 центнер фуалаьхьа хьажкІаш 280 центнер силоса лаьрхІа мошн доккъари дакхха. Комплексни механизаци балха юкъехьар, къахьегама оасарле лаккъар, производстве дІадохар лахдар, дикагІйола опыт йоаржахр, коммунистически къахьегама тІаьхьа болам къонача механизаторашта юкъе шерра хІабаржар — уш ца дар хтоачашдку декхараш.

Укх шера республике вІашагІьаллай 274 комсомольско-кагирхой механизированни хьажкІаш лелаш звено, царех шоаъткъане нов. Передовой технологех хьалкхеш хьажкІаш. ХІара гектара тІара 60 центнерал кІеззигагІа йоацаш фуалаьхьа хьажкІаш чуяца лоархІаш царех кІаьа дарвас, хІаьта Колоева Бахьаудина, Мутаев Бернее Колаев Гирихана, Арсанукаева Ахмада комсомольско-кагирхой звеноша хІара гектара тІара 67—70 центнер хьажкІаш чу яркІ.

Укх шера хьажкІий боккха тІадарам тІебира дукха къахьегаш республика механизаторша. ХьажкІаш тьуриьхьара бокка лоархІам болаш гІодика ца хиэшне минорадьни, органически удобренеш яхара чии дякхача лаьтташка ший коа-керакаьха хий дехнари. Укх шера хьажкІаш дика хьувкъьаара чІоагІа уйла тІаьнийтай совхозий колхозий звеньевойша, специалистоше, комсомольски организацеша.

Минерально органически удобренеш хяашка дІакхихьаний а уж дІатейсаний а хьожаш рейдаш йир «комсомольски прожекторашо».

Іача замах еррнгача производственни управленешка къонача механизатораша дешаргаш гІулакх вІаштІехьдьяккхар комсомола комитето. Царда элаш йоара юрта боккхе специалисташа, къаьстта уйла тІайохийтар цига агрохими Іомара.

ХьажкІаш лелерашта практически доккха новкъостал дУ къонача хьажкІаш лелерий штабаша. Комсомола юрта комитеташца вІашагІьехкача цу штабашта юкъе бе юрта боахама нъона специалисташ, дикагІйола производственникаш. Цу штаба кортера дикхар хьажкІаш хьувкъаен уж ханнача чуенн новкъостал дар да. «Комсомольски прожекторашо» штабаша, отрядашна цхьала звеной бийхашта тІехьожам лоаттаду къонача хьажкІаш лелаерий штабаша.

ВЛКСМ областной комитето вІашагІъеллай къоначи хьажкІаш лелаерий республикански штаб. Къонача хьажкІаш лелаерий социалистически яхьа условеш хьажкІаш хьувкъьара цакхьаже еза мероприятеш оттадьй цо. Цу штабо республикана дикагІбоакча хьажкІаш лелаерий опыт Іомаю. хьажкІаш лелерашта ца кІайоалайчила вІаштІехьаьдах, социалистически яхьа кулгалду, оттаьча хана цуя итераш ю. ХьажкІаш дІаелехьа лаьтта кийчахьча, хана ю хьалхара итогаш, шолагІа яхаш гІулакх хаьуд тІехьагІа ю, кІаьта кхоалагІа, ялаташ цуацара хацашка ю.

ХьажкІаш хьувкъара хІара управлене йолча торониий хьалий йоккхаьца лоархІам бер дукьа социалистически яхь ядь зоне вІашагІъеллай. ХІара зоне карара кара тела ЦІе байракх кургйолаш оттаьлаьа. Итогаш яьчул тІехьагІа дикагІйолчоа ВЛКСМ комитета комсомола обкома карара кара тела ЦІе байракх, хІаьта производства дикагІбараша ВЛКСМ ЦК Сийлен граматаши хьожаю.

Колхозийн совхозийн комсомольски организацешта, комсомольско-кагирхой звеноште юкъе делаю из яхь. Яхье котъьнарашт ВЛКСМ обкома сийлен книжка гІа дІаязбу, ВЛКСМ ЦК грамоташи вивчокаши тел.

Укх шера хьалхарчен шоллагІчен хана (хьажкІаш дІае лаьтта кийчлашь мабка гІулакх деши) къонача хьажкІаш лелерашa баьча балха итогаш яь республика къонача хьажкІаш лелерий совете.

Хьалхарча зоне карара кара тела ЦІе байракх еькхар Урус-Мартана производственни управлене хьажкІаш лелероша (комсомола комитета секретарь В. Хатуев) шолагІча зоне — Наурски производственни управлене (ВЛКСМ комитета секретарь И. Дажикаев), кхоалагІча зоне — Советски района комсомольски организаце (комсомола райкома секретарь М. Батаев).

Юртара кагирхой, специалисташ, партийни комсомольски кулгалду болхлой, кхыбараш вІашагІ а тахе торжественно дІаду кара кара тела ЦІе байракх, хІаьта иштта ца дІаелар ший даькъе дикагІйолча опыта пропаганда яр а да. Цига къамаьлаш ду производства дикагІбараша, шоай опыт дІа-кхе ю, цамгІулакх цу управлене, районе, республика къахьегама оасарле лаккъаларa боккхача лоархІаме а да. Укхаза дийцарех хьаьа кхеташ тІа изду, радиочун телевиденен гІолла дуэп.

ХьажкІий доккхий хьувкъамаш хьалкхеэш бола майкаш хьалхиная республике, цар къахьегама боккха мах бу комсомола Центральнии областнойн комитеташа.

Соахка баьча балха итогаш йича 30 совгІа къонача хьажкІаш лелаерашта комсомола ЦК Сийлен грамоташ елар, хІаьта иштта ВЛКСМ ЦК грамоташи ахчан совгІаташи делар комсомольско-кагирхой звеной звеньевойшта — Наьсарен производственни управлене «Октябра 40 шу» яхача совхоза звеньевойна Колоев Бахьаудина, Сунженски производственни управлене Ленина цІерахча колхоза звеньевойна Гансуев Іаьлийна, Шаьла производственни управлене «Джалка» яхача совхоза звеньевойна Чамаев Сумара, Урус-Мартана производственни управлене «Лермонтовский» совхоза звеньевойна Чагаев Іимрана, кхычарна.

Укх шера комсомола обкома грамоташ еннай 27 къонача механизатора.

ХІанз укх денoшка комсомола обкома, производственни управленей комитеташа, колхозийн совхозийн юкъьвицарса комсомольски организацеша, берригача юрташкарча кагирхоша кертера уйла тІаяхийта езаш да хьажкІаша шенара сиккаж фуаниелга, берригача ялатаща дерттІа доал декга.

Ялаташ доралара, техника ялаташ чуяца кийчъяра гІулакхаш тохкаш масса моттигашка рейдаш е еза «комсомольски прожекторий» штабаша. Комбайнатера элеватора кхачалца ялаташта тІехьожам лаьттабе беза прожектористаша.

Ялаташ доврехa лаьна мел хеташ дола каькъаш, кхашка, хьаттацка, ялаташ дІачуийхача пункташка тІахьожама посташ вІашагІйоакха еза, хІаьта наькъашка лелаш летучи отрядаш хила еза. ВІаштІехьахакханза дергдоацаш да хьалкхедаь деррига ялаташ механизированни хьесапе чуэцилга. Ле йиш йолеш дац дуккхата боахамашка хІанзалеце хьа хьажкІаш чуийю комбайнаш балха кийта ца хилар. Масала, Шаьла производственни управлене боахамашкарча 74 комбайнах 47 мара ремонт ьь кийча яц.

Ялаташ чуэце долахе кІеззига деноц мара дисадац, цудухьа сихха дае даха деза техника ялаташ чуэца кийча хилийтара де меа деза балхаш.

Механизатораша, шоферашта юкъе социалистически яхь йоаржае еза хан-ханнаьа цуя итогаш а еш, къахьале цьхкхарашта карара кара тела цІе вымпелаши ахчан совгІаташ телалга вІаштІехьдаккха деза юрта комсомольски организацеша.

Ялаташ чуэцаш балха механизатораша, берригача болхлошта, колхозхошта дерттІа гІулакх де деза, къаьстта уйла тІаяхийта езаш ба дика а бІайха а кхача хилийтара, культурни садаІара хьашташ вІаштІехьдаьхара.

Ялаташ чуэцача хана шоай подшефия организацешта практически новкъостал де деза городашкарча комсомольски организацеша. Лоацача хана а ца йойташ а хьажкІаш чуэцара комсомольцаша, юрта берригача кагирхоша шоай низ ца кхобеш къахьегаргхиларах а цуьнца дувзадена дола укх шера хьажкІаш хьалкхеера шоаш тІаийца социалистически декхараш кхоачашдергхиларах а тешаш я комсомола областной комитет.

Л. ГУДАНТОВА,
ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома секретарь.

ХЬАЖКІАШ—ХИШ ДЕХКАЧА ЛАЬТТАШ ТІА

ХЬАЖКІАШ ЛЕЛАЕРИЙН МЕЛИОРАТОРИЙН ЕРРИГСОЮЗНИ СОВЕЩАНИ

ОРДЖОНИКИДЗЕ, 1 сентябрь. (ТАСС корр.). Дукха ха йоццуш мехка гІолла ше лелача хана Къилбаседа - ХІирашках гІоргвъника хьажкІаш лелаечу «Хумалег» яхача колхоза вевнъехой Социалистически Къахьегама Турпала Х. Албегова кхачашка хилар хаъъест Н. С. Хрущев. Укхаза колхозхошца ше къамаьл дечу хана мехкан юрта бахама къахьегамхошта кхайкхина лоархІамера дешаш оттадир хиш дехка лаьтташ леладелга дегІадоалладара, хиш дехкача лаьтташка хьажкІаш дукхагІа дІаера, хьажкІий силос а юаеш бежан дулхи шурен дукхагІа даккхара.

Уж дехкараш кхоачашдергдолча хьалдача къахъашта кетаьл е укхаза. Орджоникидзе, хьайла Ерригсоюзни совещани—хьажкІаш лелаерий мелиораторийн семинар. Укхаза гулбеннаб 11 союзни республика хиш дехка лаьтташ леладу говзанчаш, Іилмахой, юрта бахама специалисташ, колхозий, совхозий, юртбоахама органий кулгалхой.

СССР Госземводхоза председатела СССР министра Е. Е. Алексеевсие доклад йир хиш дехкача лаьтташка силоса лаьрхІа хІажкІаш дІаерай чІоаггІа доакъарий база хьаьр дульа цар хьувнъам лакхбарай чакхдаха дезача практически гІулакхий хьакъехьа.

— Никита Сергеевич Хрущева, — аьлар докладчика, — дехар оттадаьд хиш дехкаш лелаю хьажкІаш Къилбаседа Кавказа районе, Украина къулбехьа, Молдаве, Центрально-Черноземни зоне, Волгоградски Саратовски областашка 4 миллион гектарага кхоачаш дукхагІа дІае, аьнна. Цук чотах хІара шера 4,5 миллион тонн бежан дулх даккха.

ХІанз йоагІа пятилетка, аьлар Алексеевсие, бокъонца йола хиш дехка лаьтташ лелахара пятилетка хургья. Хиш дехка лаьтташ леладелга дегІадоаладарга дІаяхийта дерхІ юрта бахама хьожаеча ерригача капиталовложенеех 40 процентага кхачалца. Къаьстта боккхача пачхьалкхен лоархІамера гІулакх да силоса лаьрхІа хиш дехкача лаьтташка моша хьажкІаш кхеяр. Цунах керттера рычаг хургья дІахо хьайбай боахам айбара, къаьстта а бежан дулхи шурен дукхагІа даккхара.

ХьатІадоагІача шерре а денз хьажкІаш тІайола хиш дехка лаьтташ 1 миллион 800 эзари гектарага дІакхоачадара дІадуш долча лаьттий структурага юха а хьажанза даргдац, шерра пайда эца беза догІа дийлха Іаьржа доагІача хих а моттигерча тоатолгех а.

Совещане дакъа лоацарий герхам тІаберзабу докладчика е долхаш дола доккхий хиш а е Іамарч а довзача Донецки областа Марьински производственни управленерча бахамий опыта. Лаьтташка хий дехкара тоъал хий Іоадар духьа укхаза аргІера хи тоатолгаш дІакъоал, бердаш кен хьалешкен искусственни Іамарч еттаду, бурув деттеш артезиански гІувнаш йоаь. ХІаьта Щеча Эскара цІерахча колхозо кІор боахача 'шахтера, хьувха хий дехкаш лелаш аргІерча лаьттаех 284 гектар.

Докладчика маьарда дуаа силоса лаьрхІа дІайийна хьажкІаш хьувкъаира де деза гІулакхаш.

ЛоархІамерча гІулакхех да — аьхха хьалхарча поколенех дола фу дІатессар, хий дилларе режимаген хьажкІа сортий башхалонашкен хьежжа нийлхаллен листаллен уж нийсача боарамагІа хулга Іелашдар, минеральни удобренешта нийсса моттигерчарех а шерре пайда эцар. Лаьтташца тІоедал соцаеш дехке хий вегетационни хана дехкача нице тардеш дехканза даргдац.

Совещане дакъа лоацараша чІоагІа уйла тІаехийта ладийгІар Узбекистанерча гІоръаьнна йолча хьажкІаш лелаеча «Политотдел» яхача колхоза бригадира Социалистически Къахьегама Турпала Любовь Ли даьча къамаьлага.

— Лакха хьувкъамаш кхедарах йола «тха къайле» сенах латт аьнча, из латт, оаха хІара агротехнически прием хьажкІаш дегІаяхкарга, хих минеральни органически удобренех пайда эцарга хьежжа хан-замнахьа чакхйоалаш хиларах. Минеральни удобренеш гуралььен бІаьстан шхьен йийтта ца Іеш, аьхки а етт. Массаза а, хьажкІаша дегІ даьча хана шозза подкормка ю цариа. — Ли Любас ше маьарра дуаа хьажкІашта подкормка еча хенеех цун боарамех.

— Укх шера, — йоав цо, — бригади шийлача, дукха гайна аьнна бІаьстан халача хьалашка хиш дехкача лаьттай 300 гектара тІа дІайийра хьажкІаш. Силоса хьекхача хІара гектара тІара 1.540 центнер аьлар уж юкъера лаьрхІача. ХІаьта ялатийна чуэцаргъераш фуальхача хьажкІий 100 центнер яла магаш я хІара гектара тІара.

Юххера ший къамаьл чакхдоалаш Л. Ли хоам бир, ший бригада ларда тІа къонача хьажкІаш лелаерий школа йилла хиларах. Цу чура Іомавенна араваьннав эзар совгІа саг—ерригача средне-азиатски республикай колхозийи совхозийи викалаш. Цуй хиннача ученикаша массанахьара а язду, хьажкІий гІулакх ходаллал тоаденнид, яхаш.

Ерригсоюзни хьажкІаш лелаерий форума пленарни заседание ишта къамалаш дир Ерригсоюзни хьажкІий Іилма-тохкама института вокхагІа волча Іилман болхлочо В. С. Останова, Адыгейски автономни областа Ленина цІерахча колхоза председатела А. К. Беданокова, Украински хиш дехка лаьтташ леледара гІулакхашта йолча Іилма-тохкама института директора заместитела А. Г. Шаповала, кхычар.

Совещани дІахо болх беш я.

МОСКОВСКИ ОБЛАСТЬ. Звенигорски производственни управленерча «Ленинский луч» яхача колхоза хьайбаш леладераша доккхий толамаш доах. Укх техьарча шерашка шура кхозза, дулх — 7,5-зза, фуаш —21-зза дукхагІа доах колхозе.

Дукха низ а хьинар а дІалу колхоза керттерча зоотехника Ковалев Валентин Николаевича хьайбаш леладелга дегІадоаладара.

Сурта тІа: В. Н. Ковалев.
ТАСС фотохроника.

МЕХКА ГІОЛЛА

«УКРАИНА-2» ЯХА ТЕПЛОВОЗ НАЬКЪ ТІА

ХАРЬКОВ, 1 сентябрь (ТАСС корр). Ший хьалхарча рейсе хинна ТЭ-40 «Украина-2» яха керда тепловоз тахан юхаккхаьчаб.

ТЭ-40 — эггара низ болашагІа бола советски тепловоз ба, аьнна хоам бир ТАСС-а корреспондентага машинаьшъий министерства. Из хьабаьб Малышева цІерахча Харьковски транспортни машиностроене заводе. Цун низа — ялх эзар говра низ шинна а секце цу, массал сахьата 120 километр.

Дукхача гІулакхашта ший есІамагІа волча вешел» — ТЭ-3 яхача тепловозал тІех а из локомотив. Цунна чу оттаьий болха тІа дукха а кхоамегІа, тешамегІа хиларча белгалйоалаш йола дизель. Цун низа — ТЭ-3 яхача тепловоза чу деттача двигателачул цкъаьи яххаза доккагІа ба.

ТЭ-40 — Харьковски богатырей серех эггара хьалхара тепловоз. ДІахо йолача хана заводо хьадерга кхы а боккагІа низ болаш дола тепловозаш — цхьан секцо чу 3.000 говра низага кхоачаш.

ПЛАСТИКАХ ЯЬ МАЬЖЕНАШ

Новосибирски туберкулеза Іилма-тохкамб института Іилмахоша кердача тайпара операци елга дагелаьцад. Цунах оал — аллоаутопластика. Из операци еча хана хирургически урсо, маьженна чу а даьле, туберкулез кхийтта моттиг поавдийи дІейовхх, айп хинача маьжен доакъешта меттел пластик-ненополивинилформалан оттаю.

Операци еча пластике лист туберкулезни айпак кІенъяьча тІахха тІарча е чачхам тІарча моттига тІаюла. Пластика чортача листах дІашагІхоттаьлуш дола дукха хьоасий дуьзалу, хІаьта цул тІехьагІа маьже «болх бе» е йолалу. Кердача метода автораш — института директор, РСФСР заслуженни лор, медицински Іилмай доктор М. В. Саврежеви цу институтерча болхлой группеи.

Клинике пайда эцаш я из метод. Цу тайпара ьъча итт операцех ийс дика хул.

Пластикех еча маьженаша чІоагІа тІеэзар Москва, Ленинграда, кхыча мехкий Іилман-медицински общественноста уйла, хІаьта сибиракоша саг айпвоаккхаш хоза геттара халача лазара дарба дара йола шоай «къайленаш» гІад а бахь нарга дІа е йийцар.

г. Новосибирск

(ТАСС-а корр).

АСТРАХАНА ЮХХЕ ВОЛГА КАРАДЕРЗАДАР

АСТРАХАНЬ, 1 сентябрь (ТАСС КОРР). Волга хьарсама аьтта оагІорахьара га дІакъовла болабеннай тахан. Астраханера 40 километр гахьа Верхне-Лебяжье олача юрта юххе хьалчеш летт хий декъарт. Хи тІарча цу Іалашмате боккхача гІипсо торо хургья хий кІеэткденнача шерашка Волжски дельта малхбоалехьарча дакъа тІа шишегІа еъахиннача 300 эзар гектара тІара чкъьраша фу тесса Іамаргаш хьализа.

ГІишлонхоша лоацача хана лакхехьарча оагІорахьа 1200 метр бІаьха сунта тхьам гехай хургйолча котлована. чубеттаб 800 эзар гаргга кубометр тІа. Кастта котлована чу хьалье йолаерга машкабетонаи сунт.

ТХА ДОШ ЦІАККХА А ДОХАРГДАЦ

Х. АЛБЕГОВ,
Социалистически Къахьегама Турпал.

Дийна мел долча хана диц'ургдац сонен дехкога гІолларча са воттагІаштен бирІлагІа августа. Цу дийнахьа тхо долча кьажкІа кхай тІа вера Никита Сергеевич Хрущев. ХьажкІашка хьежа ше вальча, цо аьлар:

— Ма дика хьажкІаш е ераш! Камеьхал ийла шун! КІентий да!

КПСС ЦК Хьалхарча секретара, СССР Министрий Совета Председатела ишта хоастадар эггара хоккагІа дола совгІат да тхона, ахархошта!

Бокъонца дух тІа вуалар новкъост Хрущев тха балха. Из ха ца гІортаж хІама цапар: тхоай балхах тхо тхоаш кхетадир Никита Сергеевича. Вашха во а ма хилацар оаха хьалххеь хьажкІаш, лакха хьувкъачаш а ма доахар оаха, юкъарча амбараш уж дІачу а телар — кІанзаллца оахош хьабенечул совгІа, гектара тІара хьувкъам дукхагІа боахкаргбола кхы тайпа никъ тхона гуш а, е оаха лоххаш а бацар.

Новкъоста Хрущева хьахьекхар, кхоачаш фийт чІоагІбенна баланза йолча, силоса лаьрхІа чуахача, хий дехкача лаьтта яхьача хьажкІий ларда тІа бежан дулхи шурен дукхагІа даха йиш хургІа йола перспектива. Оаха тхоайла дукххаза а дийцадар малагІча лостамца дегІабовлабергба боахам, цунна специализаци мишта ергья яхаш, хІаьта а, ала дезаш да, хІанзалца из дол хьаьсте даланза хилар. ХІаьта цо, тхо долча колхозе хенача хана, эггара нийсагІа бола никъ хьахьекхар тхона. Цу наькъаца йоахаш йолча колхозо геттара чІоагІа лакхбергба производства боарам, лоацача хана рентабельни боахам хургба цунах.

Хиш дехка лаьтташ леладара гІулакх мамогта дуккхагІа дегІахдуала, хьажкІаш хий дехкача кхашна кхее аьнна, хьехам белар тхона Никита Сергеевича.

Цу хана Никита Сергеевича аьлар, хиш дехка лаьтташ леладара гІулакх дегІадоаладара пачхьалкхенгахьара доккха новкъостал хургда колхозаштен совхозаштен. Цу гІулакха лаьрхІа мехко хий деттен лаьтта оалмен техника, предилташ тергья, из йола вІаштІехьбаккхара новкъостал дергда. Цу хана, цо белгалаьккхача тайпара, ирригационни капитальни сеташ хьальара нийсса мамогга дукхагІа пайда эца беза човлхане ецо а, эффективнегІа йолча системах, доккхий рувкъаш дІадахийта а ца дезаш, къаьнарча Іаьдалах дийхккачи тайпара хий дехкара ерригача торонех.

Удобренеш тохарен хий дехкаран кІезиг-дукха опыт Іоаьий оаха. Из а са юшл безам бол а.

Хьайла оаха мишта техар удобренеш, масала, укх шерара хьувкъам кхобара. 200 гектарах хІарара гектара тІа 25 тоннага кхачалца кхо диллара. Аханел совгІача лаьтта оахача хана — гурахьа. Воах юхедиса чу тІа бІаьстан юхье. кІоаргга культиваци хІехьа. Цхьан дешаш хьалха, хІара гектара тІа 25 тоннага кхоачаш моттигера удобренеш ецкар. ХІаьта минеральни ераш — 9 центнер.

Тха лаьтта мел хьаьна дале а, уккжал дукха минеральни органически удобренеш ца тайсачул тІехьагІа, гектара тІара 65—70 центнерал вІех фуальха хьажкІаш чуе йиш яц. ХІаьта оаха массаза а бІаь — бІаь тІью центнер мз йоаккхий. Дукххача шерашка оаха баьча балха опыто хьахьонх из. ДагадоагІа сона, юкхьанца звенос е вІалла кхо даллацар е диллача а — гектара тІа пхиъ-верхІ тонн мара диллацар. Эггара хьалха дукха кхо диллар оаха 1955 шера—гектара тІа 25 тонн. ХІаьта хІара гектара тІара 54 центнер е аьккхар.

Удобренеш йоаккхача хана оаха теркалду мел хо еза йоахкаш йола удобренеш лаьттанца дІаэ нкъаь шера цикъа тох оаха уж дукхха — гектара тІа 35—40 тонн, хІаьта дІахорча шин шера кІезигагІа — 15—18 тонн. ХІаьта юкъера лаьрхІача из хул шера 25 тоннага дІакхачаш.

Академика Т. Д. Лысенко рекомендацех уйя тІехьарча массехк шера вІаьнагІа а веш етт оаха органически минеральни удобренеш: кхоъ хІа фи тоннех 25—30 килограмми суперфосфат тох оаха. Цо дукха а дукхагІа лакхдю оаха, хам деча хана дале а фу вІатассале хьалхагІа вах йола кІоарга культиваци ялехьа дале а тоссаш долча кхони тукийи эффективность.

Фу дІадувча хана гранулированни суперфосфат тосс оаха гектара тІа 50—60 килограмми а йолаш. Удобренеш тосс оаха мугІарашта юкъе хІара обработка массаза ю: хьалхагІа—1,5 центнер, шозлагІа — вІашагІьаьнча суперфосфатех амминчен селитран 2 центнер хІара гектара тІа. МугІарашта юкъера обработка ю оаха «КРН-4,2» яхача культиваторца-растениепитателаца.

Калийни удобренеш товс оаха фу дІаделе хьалхагІа лаьтта кийчдеча хана.

Удобренеш ишта долчча бесса душ из лакха хьувкъамаш кхеде цар вІаштІехьдоалийтандаь. Бакъдар аьлча, «къайле» аллха из цаІ хинна Іеш. Звенос цІаккха а дицдац хьажкІашта ший хан мехьа а дика а гІулакх де дезаш хилар. Дика ахархо оаш оасарал хьажкІаш дерне ноаш воацар. СовнагІа тІаьнна баьцаш йоацаш цІена хул тха хьажкІий кхаш.

ХІанз тхоай дехкар доархІ оаха гектара тІара тар мл лу дукхагІа моша доакъар воаккхилгаь. Ли Любова санна лакха — ши эзар центнерга кхоачаш хьувкъамаш кхеде Іомалулгах.

Иззамиссал хьувкъам кхебар дукха дукхеч тІагІертан къелбегра мегаргда, къахьега а деш, хІаьта керттердар — кхетамца. Нагахьа санна шие, химически удобренеш дукхагІа еттаргья. Дийд ма делаш Никита Сергеевича тхота аьнар: нагахьа санна цхьа тонна, е цаІн ахх тонна тоха езаш хуле, из ле деза: гектара тІа цаІн ахх тонна минеральни удобренеш а тайса, цаІн ахх эзар центнер хьажкІаш а йоахкаш дола моша гІад даккхарал гІойленагІа фу хургда.

Моша доакъар дукхагІа даккхара оаха леларгбола цхьаькха инин ба хьувкъам дукхагІа душ дола сорташи гибридаши дІаеле. Имеретински гибридага хьожаргда тхо. Цо 200—250 центнер дукхагІа лу гектара тІара моша гІад, ВИР-156 яхано дучул. ЧІоагІа безам бар тха Ли Любова лелаеча хьажкІий фу еца: хІирий лаьтташ тІа мел фу карагІдаргдар-хьогІ цуина хьажа-.

Іилмахошка-селекционераша а ялийта тхона, практикашта, кеода, хьувкъам дукхагІа луш йола гибридаш. Дехкар-м цаІ, юкъара ма дай вай.

ХІаьта хІанз — хий дехкарах. Вегетационни хана хьажкІашта шозза хий дулл оаха, хІаьта йокъал еттача шера — кхозза. Ца диллаьн йиш яц. Аьккх делхаш дола догІаш тха кхашта тІа ца кхоачаш дус, хІаьта нагахьа санна уж дийлхача а, нагахьа мара а делхац, кІезига а делххача а. ХІаьта хьажкІаш, нагахьа санна церна хий ца делхе, маьлхара йолх, лордаш хьерчалу. Лаьтташца сонаш дукха яле а, церна дІатІакхачац хьажкІа овлаш. Долче, лаьттанца тІоадал доаттае еза, ца лоаттайойя, мел дукха удобренеш етта а, лакха хьувкъам кхеберга дац.

Оаха мишта а маца а хий дехк, из хьалхагІа дукхаза а дийцад, цхьабакъла, керттердар цІаькха а ертда из. ХьажкІаш 60—70 сантиметр лакхъенначa хана, хІара мугІарагІа хий дехкаргдолаш хоршаш доал оаха. ХІаьта хьажкІаш метр лакхъенначa тІеча юкъьенцара хий дулл оаха. ШозлагІа хий дулл оаха хьажкІаша кІа боаккхача хана, кхозлагІа — фийг бузача хана. Массаза а, хІара хий массаза дулл гектара тІа 1000—1200 кубически метр хий дохийт оаха.

Уж ши фактор — удобренеши хий дехкари звеной берригача членашта къахьегам дукха безаш хиларца цІацана лакха хул тха хьажкІий хьувкъамаш.

Оаха дош делар Никита Сергеевич Хрущевиа, моша гІади томар тІехь хьажкІашин дика хьувкъам ергья аьнна. ХІаьта оаха тхоай низаш кходергдац оахош хенна дош кхоачашдара!

(1964 шера 30 августа арайьаннача «Социалистически Осетия» яхача газета тІара).

ШУРА—ДАЬХЕННА!

МИШТА ЛАКХЪЕРГЬЯ ШУРИЙ ХЬОАНАЛ

ШУРИЙ хьоанал лакхъяр — шортта хьайбай продуктеш яхара эшарех цаІ да. КПСС ЦК февральски Пленуме (1964 шу) шурий хьоанал лакхъяр боккха лоархІам болаш дош да аьлар Н. С. Хрущева, фермай болхлой деттаи долча доахана луш йола шура хьаьнагІа хилийтара тІахьийхар цо.

Укх тІехьарча ханага кхаччалца шурий хьоанал лакхъяра йоагІаш йола торво аьнц вай республике. Нагахьа санна укх тІеххьарча итт шера хІара Іатто луш йола шура 730 килограмм тІаккхийттаьяле а шурий хьоанал хьалха санна 3,6—3,7 процент мара яц.

Хьайбай боахама интенсификаци яра деккараша дІадех республика колхозийи совхозийи шурий фермай болхлоша шурий хьоанал лакхъяра тІегІертта къахьегара, цу деша масса а йоакхо яра. МалагІа никъ лаха беза цу гІулакхе? Шеко йоацаш да цаІ. Лоацаеа хана шурий хьоанал дикагІа лакхъе торо кулийтаргйола никъ хила беза из. Цу тайпара никъ хьийхаб гІоргвъиннача академика Т. Д. Лысенкос.

Джерсейски фух дьаьньина й бугІа йоалламй вай республике «Горки Ленинские» ахача экспериментальни боахачамера. Грозненa гонахьарча шурий зона боахамашка цигара йоаллаь башха-дика кхо бугІа: ЕльцкІ — 605, Кит — 1718, Чижик — 1872. ХІанзе а гучадаьннад царех хьаьнаьннача доахана шурий хьоанал 6,7 процент лакхлуга.

Грозненски производственни управлене 1 Мая цІерахча колхозе къекъоастадаьд цу бугІашта осеменени ергІола доахан. Ишта кийчо вьй «Ермоловский» совхозе а. Сунженски производственни управлене XIX партсъезда цІерахча колхозе Енец — 513 яхача бугІеца осеменени кьй 33 Іатта.

Шаьларчаи Сунженски искусственни осеменени еш йолча станцешка шерра пайда эца беза джерсейски фух йолча бугІаех, кхы ха дІа а ца йохийташ шура луш дола доахан макулла сикагІа а дукхагІа а дебадара. Шоашта дукха хало е безам боацача цхьаболча специалисташа укх тайпара уйлаш ю: «Сихлургдац тхо, кхычар леладечох фу хул хьожаргда», яхаш. Сенга хьежаргба уж? Мел хьежаргба? Нагахьа ишта хьежа уж болалой-м 5 шу дикха дезарг мэдаь яр, хІана кхы иц сахьте лаккхаш шурий хьоанал. Цул совгІа из метод нийса йолга академика Т. Д. Лысенко практике хьа а хьекхад. Молдаве, Украина, ишта дукхача кхыча областашка цу методах Іалемаьте доккха беркат даьннад.

Шурий хьоанал лакхъяра Іалашате боккха а йоаллаше а болх ба, цу гІулакха эш йоккха культуре, нийса учет, говза кедраш.

Уж бекктохкаме деккараш кхоачашдеш цІаккха а дицдалийта йиш яц тахан де дезараш а. Республика цхьадолча боахамашка шурий хьоанал 3,4—3,5 процент мара яц. Вайнига йолаш йолча торонашка диллача геттара лоха я из. ГІулакх ишта хургдацар нагахьа санна хьайбашта шортта доакъар Іалашдоре, кхоачамбоалаш белодаш а хургболаш рацион вІаштІехьйоаккхаре. Из ца дойя хьайоаккхаш йола шура а алсамъергьац, е цун хьоанал а лакхлургьяц. Дукхачар эшИна хургда, бобови а кхьйола а баьцаш шортта йолча доахан доажалеш хилча шура хьаьнагІа хулга. Ишта шура хьаьнагІа хул рациона юкъе бобови культурай буц, суданка хилча а. Кхоачамхиллал белок йолаш долча доакъаро дика лакхъю шурий хьоанал.

Детта доахан кхабара оттаьккха рационе вайнига бохкар моттиг дІалоаш хьажкІаша. Уж дегІак дика латташ дика доакъари да, цхьабакъда, белокаш кІезига я-ия царна. Цудуаьа доахан дукхьал хьажкІашца кхоачаш хуле цар хьаьнa шура чуртац. Кхича тайпара гІулакх хул шунах батоаш йовча доакъар техача. ТІаккха лакхлу шурий хьоанал. Цудухьа доакъарийна лаьрхІа дІаюш йола хьажкІаш бобови баьцаш, горох е тохаш дІаеза. Укх шера № 1 йолча шурий совхозе суданка е тека дІайийнар горох. Іалашате дика доакъар даьлар цигара — гектара тІара 150 центнер. Шозза-кхозза хьакха йиш йолча дІае еза люцерна, из башха-дика доакъар да. Шурий фермашка шерра пайда эца беза шура хьаьнагІа хулийташ йолча карбамидах, гидролизни дрожжех.

Шура хьаьнагІа хилийтара вайна новкъерле еш дола цхьаькха хІама а белгалдаккха безам ба са. Цхьаболчар оал: «Іобетта етт бажае, бетта-м моллагІчоа доаргдар», аьле. Из нийса дац. Эггара чоалхагІа йоаша зоотехнически бокъонаш а телхаш доахан детт цхьаболча доаркхьа. Из баьцан долаш дьалхагІа йола дукха шура хьаьа ца йоахкаш юке юс.

Дукхаза бІаргаайнад сона доахан детта шаьръеланза йолча доаркха ше етт бете а мотташ тІаргаш увзадеш йоаллаш. Цо шай хирхарах ергига шура цьецкха магеш цуйна Іаттагара. ЛерттІа етт беттара эшараш дукха чоалхане а Іомеде кала а хІамнаш дац. Эггара хьалха мелача кица била беза Іатта шин (кхы а дІагІа да компресс йойя), цул тІехьагІа бокъа а бьь дика массаж еза цунна. Цхьабакъда, дукххача доаркхаша уж бокъонаш телхаю, бакъда, из бахьан долаш йов шура-м дукха а.

Шаммарашта тайп-тайпара дазараш хулаш хІара шера дукха доахан гІан ду, из хул доархаша Іатта шаммара лерттІа гІулакх ца дайда. Іатта шаммарга къаьстта чІоагІа хьажа деза доахан дІа ца дехкаш мукъа леладечех электричествоца деттачен моттигашка.

ЦІЕНХАШТТА уйла е еза товарни шурий хьоанал лакхъяра а. ХІара боахаме да шура хьаьна йолаш а йоацаш я дола доахан. Из ерига шура цхьана вІашагІа а техе молзаводе дІайохьийт. Из гІулакх кхыча тайпара дича бакъахьа хургдар. ХІара Іатто луш йола шура мел хьаьна я ха деза ферма болхлошта. Шура хьаьнагІа йолча доаханах шоай къаьстта группа е еза, вІаьте кхыча шурий на хІа а ца зоя ше къаьстта дІатела а еза из. Шура хьаьна йоацача доахах шоай группа йича нийсагІа хургда. Из шура Іаьсашта мелае а кхыча эшача гІулкхашта дІаяхийта а мегаргья. Цо торо хулийтаргья хьаьна шура чурча гІулакхашта йоа ца ейта, хІаьта дІалуш йола товарни шура хьаьнагІа а хургья.

Шурий хьоанал лакхъярца доаркхий болам совбаккхара хІара ферме деггІа вІаштІехьъякха еза хьоанал къоастамра учет, хьаккхача шурий хьоанала хьежжа тела деза доаркхашта луш дола алапи.

Фермай берригача болхлоша тІагІертта къахьегача мара, зоотехнически бокъонаша ма яххара болх бича мара, хьайбаш шортта дика доакъарца Іалашдича мара, фу дІахо а тоадара болх бича мара вІаштІехьаргаш шура дукхагІа а из хьаьнагІа а хилийта.

Г. ПЕТРОСОВ,
Нохч - ГІалгІай АССР юртбоахама продукташ кхарен кийчъерен министерства керттера зоотехник.

«ВА А ВЕРА, ВАХА А ВАХАР...»

ШУРА кІезига йоаккх, шура йоаккхилга дакхде деза, аьнна оарц даьлар Грозненски № 2 йолча совхозе. Цу гІулакха лаьрхІа цхьоалагІча ферма коллективаца дагаьала а цигарча хьалагаь-хьажа а вахар совхоза керттера зоотехник А. Хаджиев.

Дукха ха яр доаркаштен беж Іуштен нов. Хаджиев шоаш болча вар дийза. Цукуцхьа сихха кхагулбелар уж. Бакъда, нагахьа мара воагІаш воацача хьаьшига юхьанце деза хаттараш де карагІдалацар церна, зоотехника фу оал а цо бена никъ магІа ба а хар дешар доаркашта.

— Укх тІехьарча денашка шуй ферма йоаккхаш бале шура кІезигъелар бальан тахха вене со, — аьлар специалиста. Ше доаркаштен бежа Іуштен беш бола бехк чІоагІагІа Іаткъаш таллийтара цхьадолча деношка шура нийсса кхера даннеш йоалайир цо. Масала, 25-ча августе, аьлар цо, 4 эзар совгІа килограмм шура еанна яле шаллагІча дийнахьа аьнахар 3826 килограмм мара яц.

Доаркаштен бежа Іуштен цу тайпара бежк а бел дІавела А. Хаджиева. Вейшъа, геттара цаьза бовцаш болча доаркаша дІавахийтанаар цар «Шура лохъеннагга-м тхона гхоашта е вен, из доагьалар баьццаш хІана дуъцец вай?» — хеттар цар.

Хьайбай продуктивность лакхъяра Іаткъаш дола дукха а кхоачамбоацараш гунадьхар ферма болхлоша. Дукха я укхазара хьайбаш эрий ядеча даьгІенашна доажлу. ТІехьарча хана доахан геттара моша дуэ уллаза, хІана аьлча дагІенашкара баьцаш бакъа а луш дІайоаллаш латт. ХІаьта Іуреш саре доаггаш лошек царна нагахьа мара.

Цхьадолча дийнахьа долхачка луш йола свекла доакъарийна хьалхара тала кхоа болаш дика я. Цхьабакъла хоттаща а йиза хул из. Цудухьа дукха ют ца юаш.

Доаркаша дийцачунга ла а дийгІа вахар зоотехника. Фу новкъостал дир цо доаркашта? Цо дІоагга пайда баьнна белле а цхьа хьехар дир: фермана гонахьа дІайийнача баьццашта доажаде деза доахан, — аьлар. Бакъда ишта атта тоалургдолаш дац ферме шура йоаккхаллаш. ХІана аьлча, дена тІалехьаш хилча кІирнанна хьайбаш доажадала а цу уж баьцаш. Цул совгІа кІезиг а догІа дийлхача деношка цар тІа хьайбаш тІалакжа йиш хилац, хІана аьлча, доаду цар баьцаш тІайола кхиац. Цудухьа юха а доакъаш тІа доажаде дезаш хул доахан. Ишта деххлу ферме хьайоаккха шура.

Нагахьа санна Іуреш саре доакъар деккаре дика шура лакхлургъяр, йоах ферма доаркаша. Шортта я отделене моша хьажкІаш, уж силоса доахкІа ергаш а юта а ца юташ хьайбашта хІанз кхал хургйолаш хьакъпаставе еза. Цунга хьажа еза ферма заведующи йола Осетлене Мария.

Планах 5136 тонн гІожа доакъар Іалашде декхарийла ба ферма болхлой, хІанзалца Іалашдаьр 3890 тонн мара дац, хІаьта йол 700 тонн я. Геттара кІезига хургъя из.

Во лелаш отделене силос йоллара баллеш, план 8556 тонн мара йоацача, хІанзале а дІаеллай 9400 тонн совгІа силос. Укхаза хьинаре къахьег комбайнера И. Меджиева, шофераша Д. Осауленко, В. Костионова, кхы дукхачар а.

П. АБАЗБЕКОВ.

М. Ю. Лермонтов ваь 150 шу дизарга

Эрсий сийлахьа поэт Михаил Юрьевич Лермонтов ваь 150 шу дизар дезде мохк кийчбеннача укх деношка Пенза яхачa города юххерча Белинская олача станце дукха экскурсанташ ух. Станцена тIехь яххайтта километр гаьна ул хьалха Тархани олаш хиина — Лермонтова яха юрт. Цига даь нана Елизавета Алексеевна Арсеньева имене бера а кхелета в ха якккхай М. Ю. Лермонтова.

ХIинз паччахьалкхен музей - усадьба я уххаза. Поэта вахар а творчество а дувцаш йола керда экспозици хьайийлар музея. Усадьба гонахьара хоза моттигаш дукхача произведенешка хестадый Лермонтова.

СУРТА ТIА: М. Ю. Лермонтова паччахьалхен музей-усадьба, аьттехьа 1820-чу шера поэта даь нанас Е. А. Арсеньевас хьадайта дола цIа гIара киназ.

В. Минкевича сург.
АПН, август 1964 шу.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

МАШАР IАЛАШБАРА ТIЕХЬА

БЕРЛИН, 1 сентябрь. (ТАСС). Антигитлеровски коалице паччахьалкхенашка даь кхайкарал массава фаьзе а волаш тIенйцар ГДР халкъа палато. Кхайкарал тIа йоах, машар Iалашбара гIуллакха Паччахьалкхен совета председатела В. Ульбрихта къемальлаца белгалъяьха мероприятеш чаккхьяха кийча я ГДР.

Халкъа палата малхбузехьерча державай парламенташкен правительстивашкен кхайк цу державаша немецки лаьттан тIа машара наьхъаце дегIаухьига Iалашдара гIуллакха антигитлеровски коалице соглашенешна тIенйца хиннача декхарашка хьежжа чакхъяларя уж тIа а хьехаш. Цо США, Англе, Франце правительствашка тIаххьех, халкъий машарен кхерамзалени хьаштеш кховчаш а деш, Малхбузен Германера милитаризм дIаяккхарах керла агресси хьоавра кхерам ца хилийтаран. Халкъа палато дIадех малхбузенгермански тIема промышленноста чIоагIа тIехьожам оттабелга, къаьстта а ракеташ хьаеш Малхбузен Германе ядерни герз хьадара кийчо еш йолча предприятешта.

Халкъа палато дувен тIа мел долча халкъашка кхайкарал даьд чIоагIа машар оттабар дукха лоаттабеча къоасаме немецки нахах дола машар беза низаш хьаллацара уж тIаьхьехаш.

ФРГ машар безаш мел болча нахага ше кхайкаш халкъа палато дIайоах, машар Iалашбаран барт-йиш товлаьран тIабарзабаь керда политически никъ Малхбузен Германе чакхбаккха безаш хилар.

АТОМНИ НИЗАХ МАШАРА ГIУЛАКХАШТА ПАЙДА ЭЦАРА ЙОЛЧА КОНФЕРЕНЦЕ

ЖЕНЕВА, 1 сентябрь. ТАСС-а корреспондента Г. Драгунова хоам бу: Атомни низах машара гIуллакхашта пайда эцара йолча Дуьен халкъашта юкъерча кховларгIа конференце юкъамоттигерча моттигех цаI дIалоаш йовхалца хулаш бола низ боаллашехьа электрическинчу энерге баккхара проблемо. Цу деша хетаьнча заседане ювца тIаера реакторий - хувцамаш дерий хьакъехьа оттаьь цу гIуллакхашта термоэлементех пайда эцилга дувцаш йола СССР-ен США-н докладаш, хIаьта иштта магнитодинамически хувцамаш дерий хьакъехьара Франце ядерни реактор чу йIоахьеш йолча термогонни диодий хьакъехьара Англен докладаш а.

Конференце дакъа доацарий терко къаьстта чIоагIа тIахьар СССР-а И. В. Курчатова цIерахча атомни энерге институте хьаьчa «Ромашка» якача лакха температура йолча реактора-хувцамаш дерга хьакъехьарча [illegible]до. Цу установко пайда эц конструкцега диллача чоалханегIа а тешамегIа а йолча. Реактора активни зоне генерировани еш йола йIовхал материалаша йIовхал чакхйоалийташ хилара чотах отражатела арахьарча тIехен тIа уллача термоэлектрически хувцамаш дерга чу хьалчутелаш йолча системех цхьанних. Реактор чу пайда эцний свойствашка — баллa температура лакха а тоьал дика йIовхал чакхйоалийташ а хиларга — диллача йIовхал телача элементашта перспективни материал йолча урана дикарбида дарде тIа йIовхал хьайоахаш йолча элементех.

Из хувцамаш дер а йIовхалца хьабу нийслукхьал электрическачунга а боаккхаш массача нейтронашца боах беш йола эгара хьалхара реактор.

Укх шера июнь бетта болх бе йолаялийтар «Ромашка» яха реактор. Низ хьабеш болх бе йолаялийтай реактор 14 августе, хIаьта хIанз проектни низаца болх беш а я из. «Ромашка» йоакхий перспективаш хьоадл атомни энергетикана лаьрхIа чурча атомни энергех дIахо пайда эцара.

Вежарашха йола барт-цхьоагIо

ГАВАНА, 1 сентябрь. (ТАСС). Арахьара торговли лелаеча советски кубински организацешта юкъе хинна переговораш а барт вIаштIехьбалар а бахьан долаш укхаза кулгаш яздаьд промышленни кхийолеш объекташ хьалъяра Советски Союзо Кубай Республикана технически новкъостал дергдолаш.

Советски Союзо ПаргIатон гIайрен тIа йохьийтаргья радиостанцена лаьрхIа комплектни оборудовани, центрифугировани аьшкабетона опораш хьаю завод, хи тIа гIолла лелада док, хIаьта иштта Марилен Сантьяго-де-Кубен хьальеш латтача электростанцешта юкъерчарех долла 115—130 траулера гIулакх дергдолча чкъарий говане, реконструкци еш латтача кхаь металлургически завода, авторемонтни завода, машиностроени металлообработкан дешара центра эша оборудовани, материалаш, проектно - технически документаци.

Денгара ди массава доал дегIаухаш да Кубайнен Советкя Союзаи юкъера экономически барт-цхьоагIов гIуллакхаш СССР - новкъостална Кубе хIанзле а хьалъяй хьалъеш латташ, е хьалъе лаьрхIа я Iаьржачен бесаш долчен металлурге, механаьтта, химически, метала чаккдовхачен промышленноста предприятеши электростанцеши юкъе а йолаш 30 промышленни предприяти объекти. 1965 шера кхоалагIча [illegible] хьалъяьргья цIеноw ду комбинат.

Технически новкъостал дара тайп-тайпарча ханашка Кубе вахийтав 2400 советски специалист. 3.700 кубинец хиннав СССР лаккерчен юкъерчен дешара заведенешка дешаш, хIаьта хIанз Советски Союзе дешаш ва кхы а 600 къона кубинец.

Советски Союзо новкъостал даьд дуккха дешара центраш Кубе хьаьран оборудованеца уж кийчъяран, белгIала аьнча, Орненте яхача провинцерча Кристорера В. И. Ленина цIерах йола дешара центр а йолаш. СССР новкъосталца, Ольгине хьалъеш я шекара эрэ чузцаргбола механизаторараш кийчбра 1200 дешархочов лаьрхIа йоккха дешара центр.

Шерлуш латтача экономически бувзамаша тешал ду советски кубински халкъашта юкъе доттагIалли вежарашха йола барт-цхьоагIон хилара.

ТУРЦЕГА ЯХЬИЙТА ЧЕХОСЛОВАЦКИ НОТА

ПРАГА, 2 сентябрь. (ТАСС). ЧССР кхыча мехкашцарча гIуллакхий министерства селхан Чехословакерча Турце посолага дIаелар 29 августа кулиганий тоаба вIашагIа а кхийтте Измерерча дунен халкъашта юкъерча ярмаркерча Чехословакии Социалистически Республика павильонана чухьалхарах чехословацки правительства чIоагIа протест кхайкаеш йола нота.

Уж чухьалхар бахьан долаш павильона зе даьд, ше автомобиль йохаьй, геттара ийрча яьккхай ЧССР паччахьалкхен байракх. Нота тIа цу тайппара белгалдоаккх, укх тIеххьарча хана Анкарерча чехословацки посольствана болх бе йиш йоацаш дола хьалаш дуьхалдоахаш хилар.

ЧССР правительства турецки правительствагара хьадийхад даь зе кхоачалбоалаш юхаметтаоттаделга. Уж тайпа хIамаш дIахо йодача хана ца леладайтара де дезар сихха декга а цу тайппара хьадех нота тIа.

Мексика президента заявлени

НЬЮ-ЙОРК, 1 сентябрь. (ТАСС). Ассошиэйтед Пресса агентства корреспондента Мехикора беча хоамах, Мексика президента Адольфо Лопес Матеоса конгресса шинна а палата цхьана хиннача заседане ше къамаьл деш, тахан бокъонца хьахкетавир, - Мексико Кубайца дипломатически гIулакхаш леладергхиларах. Цу вьлар, Венесуэло Кубайна тIабена бехк американски паччахьалкхенашта юкъе даьча вIаши новкъостал дара хьакъехьарча договоро маьххара къоастабелга бакъахьа хиларах «цIенташттара пеко-наш» йолаш а Мексика позици.

Президента белгалдаьккхар, ерригача американски республикашцара шийн гIуллакхаш Мексико чIоагIа лоархIаш хилар. Вай царна леладе безам ба, аьлар цо, цIена, дег тIара, пайдалера гIулакхаш.

ДЕПУТАТ МАСАЕВА

1957 шера дена Ачхой-Мартана производственни управлене «Новосельский» совхозе болх беш а Масаева Маа. Комсаш кхееш болх дика барах йовзаш а лоархIаш а я из.

Ше кхо ца еш къахьегаш хиларах совхоза директе дуккхаза Сийлен грамоташ тайп-пай цуна, баркалаш кхайкадаьд.

Производственни болх барал соегIа общественни вахара юкъе а доккха дакъа лоцу Масаевас. Шоза вIаштта хержай из юрта Совета депутаталлa. Харжархой наказаш кхоачашлара чIоагIа йоакхо ю цо. Из бахьан долаш наха дика сий ду Майн. Из йолча дагабуьла бахий а цунгара цхьаьнадола гIулакхаш эшаш а дукха хуа юрта бахе нах. Масала, мара ше цIагIара араяьккхача Масаева йолча ядар Тумсоева Тумиша. Сихха оарцагIа а ваьнна барт гоабир цо дезала. ЧIоагIа гIадъехча а баркал чхеш а яр Тумиша шийна цо даьча гIулакха.

Дукха ха яц шифер йоацаш Ойзамирова Тумиший цIеноw латта. Новкъостал деха Масаева йолча ядар Тумиша, хIинз шифер тIаула цун цIенна. Кхы дуккха а ба таз юрта Маас новкъостал даьдах.

Шийн кержархошта юкъе ехетача болх бу цо. Газеташи журналашн деш, мехка а доазол дехьа а хула кердалараш дIадоаьийт. Цо хьичйре дакъа доацаш паччахьалкхенаш ц[illegible], тха, йура, фуьве дIайдалаьй тIехьа юрта активо беча балха юкъе а.

Иштта болх бу, яха а я из депутат Масаева Маа.

М. ПОЗЮЧЕНКО.

СПОРТ

2 сентябре Грозерча «Динамо» яхача стадионе дIадоладелар ДСО «Къахьегам» яхача Центральни Совета кхалраьха командаша Российски Федераце волейболех ловзара хьалхара моттиг якха деш дола ловзараш. Эгара дикагIйола 13 команда я цига ловзаш. Уж я Москван, Ленинграда, Хабаровска, кхыча горолий командаш.

Ловзар дIадолалу Ленинградер Грознен командаша. Котало цкъа Ленинградага, тIаьккха Грознега кулиш дIаьхлу из. Юххера а счет 2:3 йолаш Ленинграда команда котйоал.

Московски областен г. Уфан командаша цхьатарра счет 0:3 йолаш эшайир Хабаровска команда.

Класса «А» мастераш болча Новосибарска команда («Кировец») москвичкаш эшайир счет 3:0 йолаш. Саратовачо Куйбышеваир счет 3:1 йолаш, Свердловскачо Челябинскаир счет 3:0. Новосибирскачо («Химик») Ярославлэир счет 3:1 йолаш эшайир.

ШоллагIча дийнахь чIоагIа къахь йолаш лелзар кхаанах. Ловзара результаташ ераш я:

Москвичкаша Саратова команда счет 3:0 йолаш, Новосибирска «Кировецачо» цу города «Химикаир» счет 3:0, Ленинградачо Челябинскаир счет 3:2-и Московски областаир счет 3:1-и йолаш, Ярославлачо Куйбышеваир счет 3:0, Челябинскачо Хабаровскаир счет 3:1, Уфачо Московски областаир (Краснозаводск) счет 3:1 йолаш эшайир.

Свердловска команда счет 3:1 йолаш эшайир Грозне команда.

Дукха цах хуа кхалнаьха волейболни командай доазарашка хьожаш. 9-чу сентябре кхаччалца дIаьхлургха уж.

О. НИКОЛАЕВ.

ДУККХАЧОХ—КIЕЗИГ-ДУККХА

ПОЧТОВИ МАРКАШ ТIА ДУХХЬАШХА

1919 шера марте, хоаш ма дарра, Венгре Советски республика оттар дIакхайкадаьлар. ХIаьта цул тIехьагIа цхьа бутт баьннача гIолла, мохк тIемо тIакхоачаьь халонаш Iувцаши тIом чакхбьяначул техьагIа бехан хинача хана, Андраш Варади яхаш волча цхьан сого правительствага предложени еннай, почтови маьхах керда знакаш яраххеца, аьнна.

— Уж керда дика маркаш хила еза, революцен халкъа Iаьдалеи уйлан чулоацам а болаш, — чIоагIа тешаве гIертар Варади. Цо хьахьокхар экономически аьтточ дукха а уж къонача республикина арахеца ярт ца хилар.

Предложени тIанийцар, кIаьта 24 апреле «Щеча газето» — революциони правительства органо ше дешарашка хоам бир, почтови маьхах керда знакаш арахецара сурт даккха конкурс кхайкаю аьнна. Суртий керттера темаш халкъи революци хила езаш яр.

Теркалде мегаргдолаш дуккха балхаш кхаьчар почтови ведомствага. Маркаш дикагIхараш хьахаржара къаьстта жюри вIашагIйеллар художникаш, графикаш, полиграфисташ, филателисташ юкъе а болаш. Дукха я чIоагIа а дебаташ лоьцул тIехьагIа хьалхара премия хьожайир Бирраш Ференца. Цо конкурсе хьачудениадар Марксеи Энгельсеи портреташ. Марксичнина дарз елларий портреташ тIадолаш йола дувен тIа эгара хьалхара маркаш яр уж.

Марксеи Энгельсеи сургаш тIадолча маркаел совнагIа иштта арахеца лаьрхIар венгерски революциони деятелий — сийлахь-воккхача поэта-революционера Шандор Петефи, французски революце дакъа лацарах вийнача Игнац Мартиновича, Георги Дожа — XVI-ча бIаьшерерча ахархой боккхача болама баьчча — портреташ тIадола маркаш.

ШоллагIча июне зазани кхоачашье йолаелар паччахьалкхен типографи. Хьакхара продукци хьакхаьчар 14 июне.

Керда маркаш йокхе йоалавиначa хана, почтови ведомствай корташта хьалашна сов дукха нах гулбаларах дIателаш йола маркаш кIезиг ца йича аланзар керттера почтамт: периферийни организацешта дIаяхка езаш яр цхьадола дакъе маркаш. Филателистий союз чухьа бехаьза аланзар цхьадола дакъа маркаш союза кхыча мехкашкарча членашта а дIавекъаьа.

Контрреволюце тоIаьь Венгерски Советски Республика августе бетта дIаьхлар. Цхьа бакъала, ноябрь бетта кхачачлелеш лелаш хилар Марксеи Энгельсеи портреташ тIадола маркаш. ХIаьта 1920 шера контрреволюциони правительства процесе йолайир Бакроша дуккхьал: Воккха бола бар художникага бахьаш хинчар. ХIаьта Венгре халкъо юха а Iаьлал шийн бе деллачул тIехьагIа мера шийн гадеит ... моттиг хилайзар Ференц Бакроша.

ХIаьта В. И. Ленина портрет тIадола юххьанцара марка? Из арахийцар... Итале.

Укх тайпара дар из гIулакх. Советски республика эттача хьалхарча шерашка дукхача маьха яр советски маркаш: ара кIезига хецаш а доазол дехьа эша атта доацаш а яр уж. Цул тIехьагIа, дуцц «Филателист» яхача польски журнало, итальянец Марио Фонтано лаьрхIар конъюнктурах пайда эца. Цо хьаьь «советски маркай» сере — юццараш харц маркаш я — йоакха йолаелар ерригача доазол дехьара филателистически тикашка. Эггара дукхагIа хоаттара яр В. И. Ленина портрет тIадола маркаш. Уж маркаш эцаш хиннараш коллекционераш хиина а Iазар. Дукхача наха цийора уж эзаш дале а Ильича портрет шоашта хилийтар лукхьа.

В. И. Ленина сурт тIадола маркаш Советски Союзе арахиланзар массехк шу даьннача гIолла, из веннача шоллагIча шийнахьа мара. Веньар аьлла Ильич тIадола маркаш арахеца-м хьалхиIа а гIийрта хиннаб советски почтови ведомстве. Эскиз тьве аьнна художникашка заказ даь хиннад, цунах тарра печатни доска а даь хиннад. Цхьабакъала, Владимир Ильича, из шийна ма хайиггехьа а, привва делхад шийн портрет тIадола печатни доска дохадий дIадаккха аьнна.

ДИЙНА ПАРАДОКСАШ

Хайча саккьердаме долаш хIамаш дукха да.

Масала, цхьан Iам чура вокх Iам чу кхаччалца бола тоъал бIаьха аннь лаьтте гIолла ухаш бу угоро. Нагахьа санна цун цIона тIаьда хуле хи чура араьвина ехаш массехк де доаккхалургха угорага.

ТIахьежача шийн массазарча вежарашта тара йола, гIетта лела малайски цхьаь гаьнаш тIех кIотаргабатIен ех. Шоай тайпара долча цун когаша (цIенгашn бедалаши дукхха а доккхагIа да цун во-сх пхьийчарел) йиш хулайт цунга массехк метр дакхе гIолла гIетта лела. Чкъаьрий а хуа гаьнаш тIе даьгIаш. Масала, Яверча а цхьадолча кхыча дIайхача мехкашкарча а мангрови ушалашка хул тIаддьеча бIаргаш доли чкъаьрий-кхуваьлургаш. Хи тIагIолла лела мозий лувца а могаш, селлара кхаяй да уж. ХIаьта цхьаьнча тайпа «анабас-тексиди» леларга чу чкъаьра лаьтте гIолла тексию хул, кхиметтел даккхача гаьнаш тIа а бовл.

Малайски гIайренаш тIара гIетташ йолча пхьидеи совнагIа, гIетташ йола шолкъаш а корайоагIаргаь. Геттара сийрда, кIаьнаре долаш ца цар цIока. Гаьнаьра хьежача доккхий тропически кIорнацаш хеталу царех. ГIетташ йола шолкъа — гIетта лела арахов, гIетта 25 метр гаьна йола, дукхьаьи нийсъеннача гаьнаште кхыча дуьхьаленаштен юстара гIолла тIех а волаш.

ХIаьта дувцаш хеарзий шолка бнь кога тIера оьлазараш? Уж тайпа а долаш Мадагаскарехь, Америке дах геоции яха оалхазар. Цун кIорнигаш, гIайтте лела IоцаялаIаш йолча хана, бнь кога тIа улаш делаш хул, хьалхарча когашта меттел тIамаш а уттадеш. Цар тIамашта юкъе доахнаш мIараш а йолаш дола пIелгаш да.

Парашюто дар деш хила йиш йий чеш? Из хила а йиш йолаш хиннад. Мадагаскар ачача гIайрен тIе хул лемураш. мейчалашта тара а долаш, тамашийна хьайбаш. Мадагаскарски «старваи» ала йиш йолаш ю лемур-пропитекус. Цхьан гаьна тIера вокх гаьна тIа геттара гаьна кхуьсалу из. Цу хана парашюто санна новкъостал ду цунна из фега хьейолийташ долча цун листачен дIаьхачен чеша, хIаьта дIаьхадьяна цIог руль санна да цуна.

(1964 шера арадаьннача № 8 йолча «Знание—сила» яхача журнала тIера).

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ХУДОЖЕСТВЕННИ САМОДЕЯТЕЛЬНОСТА ХЬАЖАРГА КИЙЧЛУШ

СУНЖЕНСКИ РАЙОНА КУЛЬТУРА УЧРЕЖДЕНЕШКА

РСФСР Министрий Совета сацаме еш йола Ерригроссийски юрта художественни самодеятельностага хьажар ду юртара берриге культурно-просветительни болх лелабара а клубий, культура цIеной, цIеча уголоккий, балха творчески интеллигенцех бола дуккха нах а юкъеозара а лаьрхIа. Хьажара кийчо еш бу берриге а болх тIаберзабаь хургба нъахьеганхошта идейни эстетически кхетам баларах дола царге культура учрежденишта хьалашка оттадаь декхар кхоачашдара.

Тха районе цу хьажара кийчлу 1963 шера октябрь бетта дена. 3761 саг юкъе а волаш 101 художественни самодеятельноста кружок а цу гIуллакхе кийчлуш. Совхкарчул 20 кружоки царна юкъе дакъа лоаца 810 саги дукхагIа бе укх шера, хIаьта цу нахах 72 нохчийн гIалгIайн кхалнах а болаш. Кружокашка болх беш ерриге а царех 212 саг а.

Из кийчо еча хана вIашагIъелла болх беш 10 драматически кружок я. Кхиметтел Серноводски Карабулакски клубаша шоай спектаклаш еръя цу хьажаре. Нестеровски культура цIено «Даьла тIаьвар» яха Резчикова спектакль оттаергья.

Районе эгара дикагIа йола художественни самодеятельноста коллектив а Сунженски халкъа театр. Режиссера З. С. Чистикова хьалхе а лелаеш 40 саг ва цунна юкъе дакъа лоацаш. Укх шера цо районе къахьегамхошта оттаьй «Балламе гIалат», «Къаьгга дороген», «Практика» яха сценкаш. Театро хIанз кийчъеш я «СалоIа ди» яха В. Катаевен «Ве суд яр» яха И. Соболевен спектаклаш.

Театра коллективо районе еррига колхозашка спектаклаш оттаьй, хIаьта цкъа Нохч-ГIалгIай драматически театре оттайир.

Царел соагIа театр хIанз кийчлуш да «Дунайл дехьаре запорожец» яха Гулак Артемовске опера оттае. Цун кертера ролаш ловзаертйола вах кийчбаь баьнаб. ДIабахача август бетта 8-ча дийнахь района культура цIеи коллективо ше Грозне Зелени театре концерт душ цу опера цхьа моттиг юкъейоалайир. Зрителаш ехаеох дика толам болаш чакхьала йоагIа из опера.

Дукха ха йоаццаш «Победа» яхача колхоза хоровой кружок хоровой партитура Iомае йолаелар. Бакъал кружока из болх дIабахьа кагий нах тоъанзар. Тхо таш цу дакъе шоашта комсомола районо новкъостал деагхиларах.

Укх шера эгара хьалхе цу хьажара юкъе дакъа лоацаш хургья Нестеровски культура цIеи эстрадни оркестр, Кирова цIерахча колхоза хор, кхыраш.

Укх шера апрель бетта агитбригадашка хьажара тха 9 коллектив яр цига дакъа лоацеш. Царех дикагIа йолча шиннe республикански хьажаре дакъа лоацаргде. Царех цаI я Ассински агитбригада.

Районан Нестеровски культура цIеной агитбригадаш шоайла вхь лоаттаеш я. Царех дукхагIа а дакагIа а фермашкен кхаъкин болх беш боалхача къахьегамхошта концерташ оттадаир Грозне республикански хьажара юкъе дакъа лоацаш хургья.

Укх шера хьажара юкъе дакъа лоацаш хургья района 9 драматически, 12 хоровой 13 халхара, 12 музыкальни коллективи. Хьажарга кийчлуш тхо гIерт художественни самодеятельноста еррига жанраш дегIайоалае, уж кхоачашьяоз гокалe дакхье, культура беррагашa а балха дукхагIа колхозхой болхлой, интеллигенци юкъеоза, юрта культпросветучреждений материальни база тоае.

Н. ФАБРИЦКАЯ,
Сунженски района культура отдела заведующи.

ЛадувгIа

Радио: 6.30 — юрта боахама болхлошта йола передача (нохчий меттала); 6.45 — музыка; 7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор; 7.20 — радион телевиденен передачий программе; 8.15 — «Сердало» газета оагIонаш тIара; 8.25 — ейгача эшарий концерт; 8.45 — «Къона смена» яха передача (нохчий меттала); 16.00 — радион телевиденен передачий программе; 16.05 — Ведзиков Ахьмада «Iаьржа байсе» яха дувцар (гIалгIай меттала); 16.25 — эшараш; 16.30 — керда кочевaш (гIалгIай меттала); 16.45 — вIамига концерт; 17.00 — «Iилмаи дунечуо» яха беседа (эрсий меттала); 17.15 — промышленноста болхлошта йола передача (эрсий меттала).

Хьажа

Телевидени: 17.00 — [illegible] передача; 18.20 — передачий программа; 18.25 — телевизионни керданараш; 18.40 — арахьарча гIулакхий комментатора выступлени; 18.40 — «Зори Кубани» яха фильм-концерт; 19.40 — «Сийдола воккха хургоr» яха киноочерк; 20.00 — берашта йола мультфильм; 20.50 — передачий программа; 20.55 — «Iана болх сагогаш» яха телевизионни спектакль.

Город Грозне, Заводской района К. Маркса урамагIа, № 3 йолча цIагIа дахача гражданина Коновалов Анатолий Ивановича суде денаьд, город Грозне Ленински района Северная урамагIа, № 4-10, 10-чу квартире яха гражданка Коновалова Нелли Анатольевна це йитарах дола дош.

Дош дувцаргда Грозерча Ленински халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Щеча фронтовикий улица, 10. Телефонаш: редактора чам.—2-67-01; бехктохкача секретара—2-45-40; партийни вахара, промышленни, юртбоахама, кехатий отделий—2-26-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 10. Телефоны: зам. редактора — 2-67-01; ответственного секретаря — 2-45-40; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-26-72.

«Грозненский рабочий» издательство типографи. Революции проспект.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ02278. Заказ № 4580